Juridiska institutionen
Juristprogrammet, höstterminen 2019
HRO800 Examensarbete, 30 hp

”Brottet är allvarligt då det utgjort ett angrepp på yttrande- och pressfriheten”

En studie av allmänna domstolars bedömningar av straffvärdet för brott som har begåtts mot journalister

Rebecka Björn

Handledare: Wanna Svedberg Andersson
Examinator: Moa Bladini

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
EKMR	Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
RF	Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar
TF	Tryckfrihetsförordning (1949:105)
YGL	Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)

Innehållsförteckning

FÖRKORTNINGAR **2**

1. INTRODUKTION **5**

1.1. Bakgrund 5

1.2. Syfte och frågeställningar 8

1.3. Avgränsningar 9

1.4. Metod och material 11

1.4.1. Om avsnittet 11

1.4.2. Rättsvetenskaplig metod 11

1.4.2.1. Rättsdogmatiskt tillvägagångssätt 11

1.4.2.2. Textanalys av empiriskt material 14

1.5. Forskningsetiska överväganden 16

1.6. Terminologiska utgångspunkter 16

1.7. Disposition 17

2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER **19**

2.1. Straffsystemets tre nivåer 19

2.2. Principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling 20

3. BEDÖMNINGEN AV STRAFFVÄRDET ENLIGT 29 KAP. 1–2 §§ BRB **24**

3.1. Allmänt om straffvärde och straffvärdebedömningen 24

3.2. Den grundläggande bestämmelsen om straffvärde i 29 kap. 1 § BrB 25

3.3. Försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § BrB 28

3.4. Närmare om bedömningen av straffvärdet för brott mot journalister 29

3.5. Sammanfattande diskussion 33

4. RÄTTSFALLSSTUDIE **35**

4.1. Insamlings- och urvalsprocessen 35

4.2. Beskrivning av analysinstrumentet 38

4.3. Rättsfallsstudiens resultat 39

4.3.1. Kvantitativ studie 39

4.3.1.1. Resonerar domstolarna vid straffvärdebedömningen kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning? 40

4.3.1.2. Sammanfattande diskussion 42

4.3.2. Kvalitativ studie 43

4.3.2.1. Beaktar domstolarna omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning som försvårande för straffvärdet? 43

4.3.2.2. Vad är domstolarnas motivering till att de beaktar eller inte beaktar att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning? 45

4.3.2.3. Hänvisar domstolarna till att ett visst lagrum har tillämpats vid bedömningen av straffvärdet? 52

4.3.2.4. Hur är gärningsbeskrivningarna utformade och gör åklagarna gällande att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning? 52

4.3.2.5. Sammanfattande diskussion.....54

5. AVSLUTANDE ANALYS OCH SAMMANFATTANDE SLUTSATSER 57

5.1. Domstolarnas straffvärdebedömningar i förhållande till principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling 57

5.1.1. Proportionalitet 57

5.1.2. Ekvivalens och rättslig likabehandling 59

5.1.3. Proportionalitet och ekvivalens 61

5.2. Slutsatser.....61

5.3. Avslutande reflektioner 62

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING 64

BILAGA.....70

1. Introduktion[1]

1.1. Bakgrund

Alla människor som vistas i Sverige är gentemot det allmänna tillförsäkrade rätt att fritt uttrycka tankar och åsikter.[2] Den grundlagsstadgade yttrande- och tryckfriheten utgör en förutsättning för en fri åsiktsbildning och är grundläggande i ett demokratiskt samhälle.[3] En grupp som innehar en betydelsefull roll för människors möjlighet att i realiteten kunna nyttja sina fri- och rättigheter genom att skapa sig en egen uppfattning om samhället är journalister[4]. Ur demokratisynpunkt finns därför ett starkt intresse av att journalister kan använda sig av sin yttrande- och tryckfrihet för att därigenom fritt kunna förmedla nyheter om olika ämnen och samhällsgranskande journalistik. Den journalistiska verksamhetens granskande roll fyller även en demokratisk funktion genom att den bidrar till att skydda samhället mot maktmissbruk och korruption. För att journalister ska kunna utöva sina för demokratin viktiga uppgifter är det därmed av vikt att de i sin yrkesutövning inte utsätts för otillbörlig påverkan.

De senaste åren har det dock uppmärksammats i ett flertal rapporter och undersökningar att trakasserier, våld och hot är en del av många svenska journalisters vardag.[5] Av undersökningarna framgår att denna utsatthet inverkar på journalisternas val av ämnen och frågor att rapportera om och bevaka.[6] I en undersökning från Göteborgs universitet som genomfördes under 2017 uppgav drygt en fjärdedel av de tillfrågade journalisterna att de hade

---

[1] Uppsatsens titel är ett citat från Hudiksvalls tingsrätts dom i mål nr B 713-13, meddelad den 25 oktober 2013.
[2] Se 2 kap. 1 § RF, 1 kap. 1 § TF, 1 kap. 1 § YGL och art. 10 EKMR.
[3] Angående fri åsiktsbildning, se 1 kap. 1 § 2 st. RF där det uttrycks att den svenska folkstyrelsen bygger på denna. Vidare framhålls också i 1 kap. 10 § TF att tryckfriheten är en grundval för ett fritt samhällsskick.
[4] Vad som avses med begreppet journalist i denna uppsats beskrivs i avsnitt 1.6.
[5] Se exempelvis Utgivarna, *Otillåten påverkan. Hot och trakasserier mot journalister & mediehus 2017*, Stockholm: Utgivarna, 2017; Utgivarna, *Hot och hat – så påverkas medierna*, Rapport 2016:1, Stockholm: Utgivarna, 2016; Löfgren Nilsson, Monica, *Journalisternas trygghetsundersökning. Journalisters utsatthet under 2016*, Arbetsrapport nr 75, Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, 2017; Myndigheten för kulturanalys, *Hotad kultur? En undersökning om hot, trakasserier och våld mot konstnärer och författare i Sverige*, Rapport 2016:3, Stockholm: Myndigheten för kulturanalys, 2016; TU – Medier i Sverige och Sveriges Radio, *Hot, våld och trakasserier mot medier*, TU, 2016; Brottsförebyggande rådet, *Hot och våld. Om utsatthet i yrkesgrupper som är viktiga i det demokratiska samhället*, Rapport 2015:12, Stockholm: Brottsförebyggande rådet, 2015; JMG, *JMG – INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK MEDIER OCH KOMMUNIKATION* (https://jmg.gu.se/digitalAssets/1738/1738766_nyhetsbrev-jmg-2019.pdf, hämtad 2019-09-26); Journalistförbundet, *Enkät om kränkningar och påtryckningar mot journalister 2014*, Stockholm: Journalistförbundet, 2014.
[6] Löfgren Nilsson, 2017, s. 10; Utgivarna, 2017, s. 37 och s. 40; TU – Medier i Sverige och Sveriges Radio, 2016; JMG, *JMG – INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK MEDIER OCH KOMMUNIKATION* (https://jmg.gu.se/digitalAssets/1738/1738766_nyhetsbrev-jmg-2019.pdf, hämtad 2019-09-26).

undvikit att bevaka ett visst ämne eller en viss fråga som en följd av att de under 2016 utsatts för våld, skadegörelse, hot eller trakasserier. Vidare uppgav 22 % av de utsatta journalisterna att de av samma anledning hade undvikit att bevaka en viss individ eller grupp. Brott som begås mot journalister leder alltså till en viss självcensur.[7] Utsattheten medför även att journalister överväger att byta yrke.[8]

Med anledning av rapporterna om journalisters utsatthet och risken för att utsattheten leder till en försvagning av demokratin har frågan om behovet av att förstärka det straffrättsliga skyddet för journalister lyfts, såväl i myndighetsrapporter som i statliga utredningar och motioner.[9] Det straffrättsliga skyddet har även diskuterats i förhållande till andra grupper som fyller en demokratiskt viktig funktion, däribland förtroendevalda. I den regeringsförklaring som statsminister Stefan Löfven avgav i september 2019 uttryckte han följande:

> ”Förtroendevalda och journalister måste få ett starkare straffrättsligt skydd mot hot och hat för att kunna fullgöra sina för demokratin avgörande uppgifter.”[10]

När det gäller brott mot förtroendevalda lades i juni 2019 fram en proposition i vilken regeringen föreslår att det införs en ny särskild straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § brottsbalken (1962:700) (BrB) för brott som begås mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående har innehaft ett uppdrag som förtroendevald. Lagförslaget gavs mot bakgrund av att brott mot en förtroendevald på grund av förtroendeuppdraget enligt regeringen utgör ett angrepp mot det demokratiska systemet.[11] Lagändringen träder ikraft den 1 januari 2020.[12]

I samma proposition konstaterar regeringen att frågan om huruvida det finns behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd för andra grupper som är betydelsefulla från ett demokrati- och yttrandefrihetsperspektiv och vars arbete medför särskild utsatthet, såsom journalister, inte bör

---

[7] Löfgren Nilsson, 2017, s. 10 och s. 13 f.

[8] Utgivarna, 2017, s. 37 och s. 40; Löfgren Nilsson, 2017, s. 10; TU – Medier i Sverige och Sveriges Radio, 2016; JMG, *JMG – INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK MEDIER OCH KOMMUNIKATION* (https://jmg.gu.se/digitalAssets/1738/1738766_nyhetsbrev-jmg-2019.pdf, hämtad 2019-09-26).

[9] Se exempelvis SOU 2016:7, s. 564–569; SOU 2016:80, s. 297; Motion 2019/20:1373; Motion 2019/20:2724; Motion 2014/15:336; Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, *Mediebranschen 2016 – hot, risker och sårbarheter*, Publikationsnummer MSB1086 - mars 2017, Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), 2017, s. 118 f.

[10] Regeringen. 2019. *Regeringsförklaringen 10 september 2019*. Stockholm: Regeringen (https://www.regeringen.se/4a5af5/contentassets/85873e3e6b5b46778d713e5143bdd66f/regeringsforklaringen-den-10-september-2019.pdf, hämtad 2019-11-05), s. 18.

[11] Prop. 2018/19:154, s. 1.

[12] Se lag (2019:828) om ändring i brottsbalken. Notera dock lag (2019:839) om ändring i brottsbalken.

besvaras inom ramen för propositionen. Istället framhåller regeringen att den kommer att fortsätta att följa behovet av skydd för andra utsatta grupper än förtroendevalda.[13]

Än så länge har det inte tillsatts någon statlig utredning som har haft i uppdrag att specifikt utreda om det finns skäl att öka det straffrättsliga skyddet för journalister.[14] Justitieutskottet har emellertid anfört i ett betänkande att regeringen bör utreda frågan om ett förstärkt straffrättsligt skydd för andra yrkesgrupper än förtroendevalda som är särskilt viktiga för det demokratiska systemet, såsom journalister.[15] Riksdagen ställde sig i november 2019 bakom utskottets förslag och riktade med anledning därav ett tillkännagivande till regeringen.[16] Därtill har justitie- och migrationsminister Morgan Johansson tidigare förklarat att regeringens ambition är att kunna utforma en särskild straffskärpningsgrund för journalister och att ha den på plats senast före nästa val 2022.[17] Hans uttalande får stöd av att det finns konkreta planer på att tillsätta en utredning avseende det straffrättsliga skyddet för journalister, planer som förelåg redan innan riksdagens tillkännagivande. Den exakta tidpunkten för tillsättandet beror på när budget tilldelas för utredning av frågan.[18]

Mot bakgrund av pågående diskussion kring det straffrättsliga skyddet för journalister är det av intresse att studera detta skydd närmare. För att på ett meningsfullt sätt kunna svara på frågor såsom om och hur det straffrättsliga skyddet för journalister bör förstärkas behövs kunskap om vilken betydelse den omständighet att ett brott har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning har enligt nuvarande reglering. Det finns idag inte någon särskild brottsrubricering för brott mot journalister, frånsett den sällan använda bestämmelsen om brott mot medborgerlig frihet i 18 kap. 5 § BrB som under vissa förutsättningar ger ett skydd mot brottsliga angrepp som sker med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen.[19] Att ett

---

[13] Prop. 2018/19:154, s. 7 f.

[14] Det kan dock noteras att frågan om brott mot journalister i viss mån berördes inom ramen för den s.k. Blåljusutredningen. Utredningen föreslog i sitt delbetänkande som lämnades över i januari 2018 att en ny försvårande omständighet skulle införas i 29 kap. 2 § BrB för att förstärka samtliga yrkesutövares straffrättsliga skydd, se SOU 2018:2, s. 4 och s. 152–154. En sådan straffskärpningsregel skulle därmed aktualiseras även vid brott som begås mot journalister med anledning av deras yrkesutövning. Enligt regeringen framstod det dock som tveksamt om den föreslagna straffskärpningsgrunden skulle få avsedd verkan och den förväntades också ge upphov till tillämpningsproblem. Regeringen valde därför att inte gå vidare med förslaget, se prop. 2018/19:155, s. 35 och s. 38.

[15] Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU6, s. 10.

[16] Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU6, s. 3 och riksdagsskrivelse 2019/20:42.

[17] Medierna (2019). *DN kritiseras efter artikel om migränmedicin. När kommer ny lag om hot mot journalister? Svensk reporter fick nyckelroll under Vietnamkriget.* [Radioprogram]. Producent: Tredje Statsmakten Media AB för Sveriges Radio, P1 2019-07-27.

[18] Enligt uppgift vid kontakt med Regeringskansliet, kommunikation via e-post, 2019-10-04.

[19] Denna bestämmelse kan aktualiseras när en journalist har blivit utsatt för olaga tvång eller olaga hot, se 18 kap. 5 § BrB jämte SOU 1953:14, s. 334. Bestämmelsen har emellertid varit föremål för prövning vid ytterst få tillfällen

visst brott har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning får därför främst betydelse för domstolens bedömning av brottets straffvärde. Det saknas dock en samlad bild när det gäller frågorna om och i vilken utsträckning domstolen vid straffvärdebedömningen kan se och ser allvarligare på ett brott just för att det har begåtts mot en journalist. Mot denna bakgrund är det centralt att närmare utreda nuvarande lagstiftning och dess tillämpning. Eftersom straffvärdebedömningen primärt vilar på principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling är det också av intresse att se tillämpningen i ljuset av dessa.[20] En sådan undersökning kan tjäna som ett viktigt underlag i en vidare diskussion kring huruvida den nuvarande regleringen är tillräcklig eller om det finns skäl att förstärka det straffrättsliga skyddet för journalister.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilken betydelse det har för allmänna domstolars straffvärdebedömningar att målsäganden är journalist och har blivit utsatt för brott med anledning av sin yrkesutövning. I detta syfte ingår dels att undersöka det straffrättsliga skydd som journalister ges vid straffvärdebedömningen enligt rättskällorna, dels att undersöka hur detta straffrättsliga skydd kommer till uttryck i den faktiska rättstillämpningen. Vidare syftar uppsatsen till att utreda hur journalisters straffrättsliga skydd vid allmänna domstolars straffvärdebedömningar förhåller sig till principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling.

Mot bakgrund av uppsatsens syfte ställs följande frågeställningar:

1. Vilka möjligheter har domstolen att, med stöd av 29 kap. 1–2 §§ BrB, beakta den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning som en försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen?
2. I vilken utsträckning beaktar allmänna domstolar vid straffvärdebedömningen den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning och vad är domstolarnas motivering till att de beaktar eller inte beaktar denna omständighet?

och jag har inte kunnat finna ett enda fall där någon har dömts enligt bestämmelsen enligt ett lagakraftvunnet avgörande. Se härom RH 2015:46.

[20] Prop. 1987/88:120, s. 37. Principerna beskrivs närmare i kapitel 2.

1.3. Avgränsningar

Med hänsyn till uppsatsens omfattning och disponibel tid kan inte alla allmänna domstolars avgöranden studeras. Det empiriska materialet är därför avgränsat till tingsrättsavgöranden för att på så sätt få ett renodlat underlag, ett tvärsnitt från underinstans. Eftersom det i vissa fall krävs prövningstillstånd i hovrätten medför avgränsningen också att det är möjligt att få en bild av straffvärdebedömningen även i mål där förutsättningar för prövningstillstånd inte föreligger eller där domen ifråga inte överklagas.[21]

Uppsatsen är också avgränsad till att endast behandla brott mot journalister där det aktuella brottet är stadgat i BrB. Det beror på att brott enligt BrB bör vara de brottstyper som främst är aktuella sett till den problematik kring brott mot journalister som utgör bakgrunden till uppsatsen.[22] Avgränsningen innebär att det empiriska materialet enbart består av avgöranden som innehåller ordet brottsbalken. En mer detaljerad redogörelse för hur det empiriska materialet är avgränsat till följd av insamlings- och urvalsprocessen sker i avsnitt 4.1.

Eftersom uppsatsens övergripande tema handlar om brott mot journalister är uppsatsen avgränsad till att enbart beröra de aspekter av straffvärdebedömningen som bedöms ha en direkt koppling till den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning. Detta får till följd att det bara är 29 kap. 2 § 1 p. BrB som behandlas närmare av de försvårande omständigheter som räknas upp i 29 kap. 2 § BrB.

Uppsatsen är vidare avgränsad på så sätt att den behandlar straffvärdebedömningen på en mer allmän nivå. Jag undersöker därför inte vilken eventuell konkret påverkan som den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning har för straffvärdet eller den utdömda påföljden. Med andra ord görs inte några uttalanden om vad straffvärdet eller påföljden hade blivit i annat fall. Sådana typer av uttalanden skulle vara förknippade med stor osäkerhet eftersom påföljdsbestämning är långt ifrån någon exakt vetenskap och många olika faktorer inverkar på valet av påföljd i det enskilda fallet. Istället är avsikten att studera den faktiska rättstillämpningen genom att undersöka om den aktuella omständigheten beaktas av tingsrätterna vid deras bedömningar av straffvärdet och hur tingsrätterna motiverar att de beaktar eller inte beaktar den.

[21] Kravet på prövningstillstånd i brottmål följer av 49 kap. 12–13 §§ RB.
[22] Jfr. med att flera undersökningar av journalisters utsatthet fokuserar på brottslighet i form av hot, trakasserier och våld, se exempelvis Löfgren Nilsson, 2017, s. 1; Utgivarna, 2016, s. 5; TU – Medier i Sverige och Sveriges Radio, 2016.

Frågan om domstolarnas straffvärdebedömning väcker också mer straffprocessrättsliga spörsmål. Domstolen måste exempelvis ta ställning till om åklagaren har uppfyllt sin bevisbörda avseende att en viss försvårande omständighet föreligger.[23] Straffrätten kan inte förstås helt isolerad från straffprocessrätten varför även vissa aspekter av straffprocessrättslig karaktär berörs i uppsatsen där det har ansetts vara av särskilt intresse. Bland annat har åklagarnas gärningsbeskrivningar studerats inom ramen för rättsfallsstudien.[24] Straffprocessrätt hänförs dock, till skillnad mot straffrätt, huvudsakligen till ämnet processrätt. Det betyder att bevisfrågor faller utanför straffrättens ram.[25] Eftersom det centrala ämnesområdet för uppsatsen är straffrätt behandlar jag därför inte de straffprocessrättsliga aspekterna i någon djupare utsträckning. Därmed är utgångspunkten vid besvarandet av den första frågeställningen att fakta är klarlagda, det vill säga att det är bevisat att ett brott har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning.

Brott mot journalister och konsekvenserna som det kan få på ett samhälleligt plan är i hög grad ett globalt problem. Då uppsatsen är avsedd att tjäna som ett underlag för fortsatta diskussioner om huruvida journalisters straffrättsliga skydd är tillräckligt i Sverige har det inte funnits anledning att beröra hur straffvärdet bedöms i andra länder, om än frågan är intressant. Mot bakgrund av syftet påverkar det inte heller uppsatsen nämnvärt eftersom straffrätten i huvudsak är en nationell företeelse som ligger till grund för utdömande av straff av nationella domstolar.[26]

Eftersom jag i uppsatsen undersöker allmänna domstolars straffvärdebedömning finns det anledning att framhålla den distinktion som normalt görs mellan begreppen straffvärde respektive straffmätningsvärde. Såsom Jareborg och Zila påpekar bör dessa begrepp inte förväxlas eftersom de avser olika moment i påföljdsbestämningsförfarandet. Straffvärdet av ett brott bestäms med utgångspunkt i 29 kap. 1–3 §§ BrB. Vid straffmätningen utgår domstolen från straffvärdet men beaktar också andra bestämmelser såsom 29 kap. 5 § BrB och 29 kap. 7 § BrB. Straffmätningsvärdet är det resultat som domstolen kommer fram till vid denna prövning och det utgör en grund inför efterföljande val av påföljd.[27] Även om brottslighetens straffvärde är en del i straffmätningen så behandlar uppsatsen endast straffvärdebedömningen. Påföljdsbestämningen i övrigt faller utanför uppsatsens område.

---

[23] Borgeke, Martin och Heidenborg, Mari, *Att bestämma påföljd för brott*, 3 uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2016, s. 183.
[24] För en vidare beskrivning av hur rättsfallsstudien har genomförts, se avsnitt 4.2.
[25] Asp, Petter, Ulväng, Magnus, och Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., Iustus, Uppsala, 2013, s. 18.
[26] Asp, Petter, *Internationell straffrätt*, 2 uppl., Iustus, Uppsala, 2014, s. 14 f.
[27] Jareborg, Nils och Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, 5 uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2017, s. 106.

1.4. Metod och material

1.4.1. Om avsnittet

I det här avsnittet beskrivs vilken metod som har använts i uppsatsens olika delar. Eftersom valet av metod hänger samman med valet av material redogörs även för vilket material som huvudsakligen har använts i uppsatsen.

1.4.2. Rättsvetenskaplig metod

Uppsatsens centrala studieobjekt är rätten, vilket inkluderar både de rättsliga reglerna och dess tillämpning. Den övergripande metod som har använts för att uppfylla uppsatsens syfte och besvara dess frågeställningar kan därför klassificeras som rättsvetenskaplig.[28] I detta ligger att fastställa en väl underbyggd tolkning av det normativa innehållet i rättskällorna och att undersöka den faktiska rättstillämpningen, för att därefter göra en vidare analys av tidigare resultat i ljuset av de principer som är centrala för straffvärdebedömningen. Ett teoretiskt avsnitt som bildar underlag för analysen kommer därför att presenteras i kapitel 2.

Inom ramen för rättsvetenskapliga studier kan en rad olika metoder och tekniker användas för att behandla ett visst rättsligt material.[29] Den rättsvetenskapliga metod som har använts i uppsatsen inkluderar därmed mindre metodologiska delar, vilka kan ses som former av rättsvetenskaplig metod.[30] I följande avsnitt redogörs för de centrala tillvägagångssätt eller metoder som har använts samt vilket material som de är kopplade till.

1.4.2.1. Rättsdogmatiskt tillvägagångssätt

Den första frågeställningen är regelorienterad och syftar till att nå kunskap om rättskällornas normativa innehåll, det som ofta beskrivs som ”gällande rätt”. I denna del av uppsatsen har jag därför använt ett rättsdogmatiskt tillvägagångssätt som liknar det som traditionellt kallas rättsdogmatisk metod. När rättsdogmatisk metod ska beskrivas uppstår en rad rättsteoretiska frågor vilket kan resultera i att beskrivningen uppfattas som vag och oklar. Det kan därför vara

[28] Jfr. Gunnarsson, Åsa och Svensson, Eva-Maria, *Genusrättsvetenskap*, 1 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009, s. 97 och s. 105.
[29] Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 4 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2018, s. 16 och s. 48. Se även Gunnarsson & Svensson, 2009, s. 97, där det uttrycks att gränserna för rättsvetenskapen är vida om man har ett synsätt att rättsvetenskapen omfattar alla vetenskapliga studier som har rättsliga fenomen som sitt studieobjekt. Att det finns många olika metoder att tillgå inom den svenska rättsvetenskapen illustreras exempelvis av antologin *Juridisk metodlära*, se Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2018.
[30] Jfr. Sandgren, 2018, s. 48.

mer fördelaktigt att istället beskriva hur metoden rent praktiskt använts och utövats.[31] Det rättsdogmatiska tillvägagångssättet i uppsatsen innebär att jag granskar vedertagna rättskällor för att på så sätt fastställa vilka möjligheter domstolen har att beakta den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning som en försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen.[32] Annorlunda uttryckt innebär tillvägagångssättet att jag tolkar den närmare innebörden av 29 kap. 1–2 §§ BrB med hjälp av vissa rättskällor som jag i detta avseende således använder som ett normativt material.

Det material som används inom ramen för rättsdogmatisk metod brukar utgöras av följande rättskällor: lagstiftning, rättspraxis, förarbeten samt viss juridisk litteratur.[33] Det finns dock inget givet svar på frågan om vilket material som utgör rättskällor, inte heller på frågan om vilken auktoritet de åtnjuter. Aleksander Peczenik delar in rättskällorna i tre grupper: i) rättskällor som är bindande och som *ska* beaktas som auktoritetsskäl i juridisk argumentation, ii) rättskällor som inte är bindande men som *bör* beaktas som auktoritetsskäl samt iii) rättskällor som inte är bindande men som *får* åberopas som auktoritetsskäl. Enligt Peczenik hör lagar och andra föreskrifter till den första gruppen, förarbeten och prejudikat till den andra och rättsvetenskaplig litteratur till den tredje.[34] Vidare menar Peczenik att också hovrätternas avgöranden bör åberopas som auktoritetsskäl i rättsvetenskap när det gäller väsentligt liknande fall.[35] Denna indelning medför att rättskällorna får en viss prioritetsordning.[36] Jag har i uppsatsen tagit utgångspunkt i Peczeniks indelning av rättskällenormerna. Inom ramen för uppsatsen anses lagtext, förarbeten, rättspraxis från Högsta domstolen (HD) och hovrätterna samt doktrin utgöra rättskällor. Enligt det synsätt som anläggs så *ska* lagen beaktas inom juridisk argumentation, medan förarbeten samt rättspraxis från HD och hovrätterna *bör* beaktas och doktrin *får* beaktas. I enlighet med Peczeniks resonemang anses således lagen väga tyngre än förarbeten och praxis, vilka i sin tur väger tyngre än doktrin. Däremot tillskriver jag inte hovrätternas avgöranden lika stor tyngd som HD:s avgöranden eftersom de förra inte anses inneha någon självständig auktoritet.[37]

---

[31] Kleineman, Jan, Rättsdogmatisk metod, Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *i Juridisk metodlära*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2018, 21–46, s. 21.
[32] Jfr. Sandgren, 2018, s. 49.
[33] Kleineman, 2018, s. 21.
[34] Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Fritze, Stockholm, 1995, s. 213–216 och s. 218.
[35] Peczenik, 1995, s. 232.
[36] Peczenik, 1995, s. 219 f.
[37] Jfr. Peczenik, 1995, s. 215 f., där det framgår att Peczeniks utgångspunkt är att prejudikat *bör* beaktas som auktoritetsskäl i juridisk argumentation medan domar vilka ej utgör prejudikat *får* åberopas som auktoritetsskäl i juridisk argumentation.

Utgångspunkten för uppsatsen är således nuvarande lagstiftning. Med hänvisning till uppsatsens syfte är det 29 kap. 1–2 §§ BrB som står i fokus. Det har därför också varit en naturlig utgångspunkt att undersöka förarbetena till dessa regler. Med förarbeten som rättskälla avses i uppsatsen regeringens propositioner och statens offentliga utredningar. I denna del har det betänkande samt den proposition som låg till grund för 1989 års påföljdsbestämningsreform varit betydelsefulla källor. När det gäller praxis har jag, i enlighet med vad som har beskrivits i föregående stycke, använt avgöranden både från HD och hovrätter som ett normativt material för att tolka den närmare innebörden av 29 kap. 1–2 §§ BrB. Eftersom det enligt mina efterforskningar inte har förekommit något fall i HD där det framgått att målsäganden har varit journalist och utsatts för brott med anledning av sin yrkesutövning så rör de i uppsatsen använda prejudikaten enbart regleringen av straffvärdebedömningen i allmänhet. Istället har ett par hovrättsavgöranden använts i vilka hovrätterna vid straffvärdebedömningen har beaktat att brottet skett i syfte att påverka den allmänna åsiktsbildningen eller utgjort ett angrepp på yttrandefriheten. Hänsyn tas dock till att hovrättspraxis inte anses ha samma tyngd som prejudikat. Slutligen bör också något sägas om den doktrin som har använts i denna del av uppsatsen. De centrala källorna utgörs av två standardverk på området i form av Martin Borgekes och Mari Heidenborgs omfattande arbete om påföljdsbestämning samt Nils Jareborgs och Josef Zilas bok om straffrättens påföljdslära.

Mot bakgrund av det rättsdogmatiska tillvägagångssättet är det avslutningsvis lämpligt att göra en kort metodologisk reflektion. Begreppet gällande rätt har satts inom citationstecken i inledningen av detta avsnitt. Skälet till det är att jag inte tycker att det är ett helt oproblematiskt begrepp att använda. Att tala om rätten som att det går att fastställa hur den är – det som traditionellt brukar kopplas till begreppet *de lege lata* – för enligt min mening tankarna till att rätten är ett fast objekt som empiriskt kan fastställas en gång för alla. Därmed osynliggörs i viss mån att rätten kan se annorlunda ut beroende på tid, sammanhang och den enskilda tillämparen. Jag anser dock ändå att begreppet är lämpligt för att beskriva poängen med denna del av uppsatsen – att tolka auktoritativa rättskällor för att på så sätt kunna göra väl underbyggda uttalanden om hur lagstiftningen ska tillämpas i ett visst sammanhang. Jag vill dock framhålla att jag är medveten om att det kan finnas flera olika tolkningar om vad som är det ”rätta” svaret på en rättslig fråga och att min beskrivning ger uttryck för *min* tolkning av rätten. Jag gör således inte anspråk på att presentera en rent deskriptiv redogörelse i dess normala betydelse.

1.4.2.2. Textanalys av empiriskt material

För att kunna besvara den andra frågeställningen har den faktiska rättstillämpningen studerats närmare. I denna del av uppsatsen har jag främst använt underrättspraxis i form av tingsrättsavgöranden, eftersom det materialet är det mest lämpliga vid en undersökning av tingsrätternas straffvärdebedömning.[38] Genom att studera avgöranden, istället för att till exempel intervjua enskilda rättstillämpare, är det möjligt att få en större överblick och också att jämföra enskilda fall med varandra.

Tingsrättsavgörandena har använts för att undersöka i vilken utsträckning som allmänna domstolar vid straffvärdebedömningen beaktar den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning samt undersöka domstolarnas motivering till att de beaktar eller inte beaktar omständigheten. Jag har i detta sammanhang därför använt tingsrättsavgörandena som ett empiriskt material.[39] Avsikten har dock inte varit att dra generella slutsatser eller att göra uttalanden om hur tingsrätterna *alltid* gör. Jag gör således inte anspråk på statistiskt generaliserbara resultat. Det empiriska materialet medför snarare en *orientering mot verkligheten* genom att det visar hur straffvärdet i ett antal fall har bedömts av tingsrätter.

De överväganden som görs och de beslut som tas i samband med att det empiriska materialet samlas in har betydelse för vilka resultat och slutsatser som materialet medger. Det är därför av vikt att utförligt redovisa hur insamling och urval har gått till för att stärka undersökningens tillförlitlighet.[40] Av framställningstekniska skäl redogörs för insamlings- och urvalsprocessen i avsnitt 4.1.[41] Tanken är att det är en fördel för läsaren om beskrivningen kommer i direkt anslutning till att rättsfallsstudien presenteras eftersom det därigenom är lättare att få ett sammanhang.

---

[38] Gällande avgränsningen till tingsrättsavgöranden, se avsnitt 1.3.

[39] Här är jag således intresserad av att få kunskap om den faktiska rättstillämpningen, och inte av att tolka den närmare innebörden av 29 kap. 1–2 §§ BrB. Tingsrättsavgörandena har därför inte använts som ett normativt material. Det innebär, enkelt uttryckt, att jag har använt rättspraxis på olika sätt i förhållande till den första respektive den andra frågeställningen, jfr. med vad som har beskrivits i avsnitt 1.4.2.1. Beträffande hur rättsligt material i rättsvetenskapliga sammanhang kan användas som ett empiriskt respektive ett normativt material, se exempelvis Wanna Svedbergs avhandling *Ett (o)jämställt transportsystem i gränslandet mellan politik och rätt: en genusrättsvetenskaplig studie av rättslig styrning för jämställdhet inom vissa samhällsområden*, Bokbox, Malmö, 2013, Diss., Göteborgs universitet, s. 116 f. not 376.

[40] Jfr. Sandgren, 2018, s. 15 angående det vetenskapliga kravet på reliabilitet, ett begrepp som tar sikte på mätningens tillförlitlighet.

[41] Avsnitt 4.1 kan alltså ses som en fortsättning på avsnitt 1.4.2.2.

Den metod som har använts för att analysera det empiriska materialet är inspirerad av den innehållsanalytiska metod som ofta används inom samhällsvetenskapen.[42] Innehållsanalys kan delas in i flera olika tillvägagångssätt och den består alltså inte bara av en enda metod.[43] Boréus och Kohl beskriver innehållsanalys som en metod för textanalys där delar av textinnehåll systematiskt bryts ned eller kategoriseras för att besvara vissa forskningsfrågor. Den tar sikte på textinnehållets mer lättillgängliga aspekter och söker därför inte att studera det underförstådda eller outtalade. Istället är den lämplig att använda när avsikten är att undersöka ett större textmaterial på ett sätt som är konsekvent för alla dess delar och att finna mönster i materialet.[44] Innehållsanalys omfattar tre steg: problemformulering, inhämtning och urval samt tolkning och analys.[45] Ett centralt moment i innehållsanalytisk metod är kodning. Efter att forskaren har bekantat sig med materialet, genom att antingen läsa hela eller delar av det, så konstrueras ett kodschema eller annat analysinstrument som anger vad det är som ska räknas eller noteras i textmaterialet.[46] Innehållsanalysen kan anta både kvantitativa och kvalitativa former, även om det inte går att dra någon exakt skiljelinje däremellan. I den kvantitativa innehållsanalysen är det framträdande momentet att någonting i textmaterialet räknas eller mäts. Den kvalitativa innehållsanalysen tar istället sikte på en metod där mer komplexa tolkningar av texten görs.[47] Dessa tolkningar är subjektiva.[48] Det innebär att jag även i denna del av uppsatsen har som utgångspunkt att det inte är möjligt att det endast går att urskilja en enda tolkning. Resultatet speglar *mitt* sätt att tolka och förstå det empiriska materialet.

Mot bakgrund av den inspiration som har hämtats från innehållsanalytisk metod förekommer inslag av såväl kvantitativ som kvalitativ innehållsanalys i uppsatsen. Den mer kvantitativa delen tar sikte på frågan om domstolarna i samband med deras bedömning av brottslighetens straffvärde resonerar kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning. Denna del syftar således till att kvantifiera en viss

---

[42] Boréus, Kristina och Kohl, Sebastian, Innehållsanalys, Boréus, Kristina och Bergström, Göran (red.), *i Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 4 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2018, 49–90, s. 50. Metoden har även använts i rättsvetenskapliga sammanhang, se exempelvis Therese Bäckmans avhandling *Gynnande besluts negativa rättskraft och rättssäkerhet: för människor med funktionsnedsättning inom rättsområdena SoL och LSS*, Jure, Stockholm, 2013, Diss., Göteborgs universitet. Viss inspiration har därför hämtats från Bäckmans metodologiska tillvägagångssätt. För en beskrivning av hur Bäckman använder innehållsanalys som metod för analys av rättsfallsmaterial, se Bäckman, 2013, s. 33–37 och s. 260 f.
[43] Hsieh, Hsiu-Fang och Shannon, Sarah E., *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*, Qualitative Health Research, vol. 15, no. 9, 2005, 1277–1288, s. 1277.
[44] Boréus & Kohl, 2018, s. 50 f.
[45] May, Tim, *Samhällsvetenskaplig forskning*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013 (översättning: Sven-Erik Torhell), s. 246.
[46] Boréus & Kohl, 2018, s. 50 och s. 58 f.
[47] Boréus & Kohl, 2018, s. 50 f.
[48] Hsieh & Shannon, 2005, s. 1278.

företeelse i det empiriska materialet. Resultatet kan sedan analyseras ur ett bredare perspektiv; i vilken utsträckning något förekommer i texter kan indikera något eller ha betydelse utanför själva texten i sig.[49] Den mer kvalitativt inriktade innehållsanalysen avser de avgöranden där domstolen resonerar kring nyss nämnda omständighet. Denna del syftar istället till att på ett mer systematiskt sätt beskriva och tolka innehållet i det empiriska materialet, närmare bestämt domstolarnas resonemang. Som analysinstrument för textanalysen upprättades, efter en första genomläsning av materialet, en mall bestående av vissa frågor. Dessa frågor användes sedan vid undersökningen av tingsrättsavgörandena. Frågorna beskrivs närmare i avsnitt 4.2.

1.5. Forskningsetiska överväganden

I de tingsrättsavgöranden som används som ett empiriskt material förekommer fullständiga namn på de tilltalade och målsägandena. Avgörandena är visserligen allmänna handlingar som är offentliga, men av respekt för de enskildas integritet anges inte några personuppgifter i uppsatsen. Den typen av information är inte heller av intresse för uppsatsens syfte varför det inte finns anledning att redogöra för den. Jag har därför bytt ut namnen till ”den tilltalade” och ”målsägande” när jag citerar ur domskälen. I de fall det förekommer flera målsägande benämns de som ”målsägande A”, ”målsägande B” och så vidare. Vidare har jag i ett fall bytt ut en specifik platsuppgift till en mer allmänt beskriven plats i syfte att undvika bakvägsidentifiering av de berörda personerna.

1.6. Terminologiska utgångspunkter

Eftersom begreppet *journalist* har en central roll i uppsatsen är det av intresse att klargöra vad som menas med detta begrepp. Journalist är ingen skyddad titel vilket gör att det är svårt att definiera vem som är journalist och inte. Tidigare var journalistisk verksamhet i stor utsträckning förknippad med så kallad traditionell media, det vill säga media som är skyddad enligt tryckfrihetsförordningen (1949:105) (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469) (YGL). Som en följd av utvecklingen av sociala medier finns det numera större möjlighet för var och en att kunna rapportera om händelser eller bedriva opinionsbildning. Det skapar gränsdragningsproblem i förhållande till begreppet journalist eftersom tryckfriheten och yttrandefriheten skyddar alla som vill lämna uppgifter, jämför 1 kap. 1 § 2 st. TF och 1 kap. 1 § 1 st. YGL. Att avgränsa begreppet till att omfatta representanter för grundlagsskyddade medier

[49] Jfr. Boréus & Kohl, 2018, s. 50.

är enligt mig inte heller lämpligt. Det skulle riskera att frilansjournalister utesluts eftersom de inte alltid agerar på uppdrag av något medieföretag. I min definition av begreppet journalist har jag istället utgått från de kriterier som Journalistförbundet ställer upp för medlemskap:

> ”Medlem kan den vara som är anställd eller frilans, som helt eller delvis arbetar med journalistiska arbetsuppgifter, vid svenskt eller i Sverige verksamma medier.
>
> Journalistiska arbetsuppgifter har den som självständigt framställer, väljer, bedömer eller bearbetar redaktionellt material för mediers räkning. Även medarbetare med andra redaktionella arbetsuppgifter kan vara medlem om arbetsuppgifterna är förenliga med förbundets yrkesetiska regler.”[50]

Dessa kriterier är i linje med den definition av journalist som ges i Nationalencyklopedins uppslagsverk:

> ”person som yrkesmässigt framställer eller förbereder redaktionellt material för publicering i exempelvis dagspress, magasin, TV, radio eller på internet.”[51]

När jag i uppsatsen använder begreppet journalist så avser jag därför *den som är anställd eller frilans och helt eller delvis arbetar med att självständigt framställa eller på annat sätt hantera redaktionellt material för mediers räkning*.

1.7. Disposition

Uppsatsen är indelad i fem kapitel. Den inleds med förevarande kapitel vilket sätter ramarna för uppsatsen. I kapitlet ges först en kort bakgrund till ämnet. Därefter redogörs för uppsatsens syfte och frågeställningar, avgränsningar samt metod och material. Dessutom behandlas forskningsetiska överväganden och terminologiska utgångspunkter.

Kapitel 2 består av en närmare presentation av de teoretiska utgångspunkterna för uppsatsen. Framför allt är det principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling som

---

[50] Journalistförbundet, *Stadgar för Journalistförbundet, gällande från och med 1 januari 2019, § 15 gäller från och med 11 april 2018*, § 3, mom. 1.
(https://www.sjf.se/system/files/2018-10/Journalistf%C3%B6rbundets%20stadgar%20fr%20o%20m%2020190101%20paragraf%2015%20fr%20o%20m%2020180411.pdf, hämtad 2019-09-27).

[51] Nationalencyklopedin, *journalist*
(https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/journalist, hämtad 2019-12-18).

står i fokus. I kapitel 3 behandlas inledningsvis begreppet straffvärde och straffvärdebedömningen på ett mer allmänt plan. Vidare redogörs för 29 kap. 1–2 §§ BrB och hur dessa bestämmelser kan tolkas och tillämpas när straffvärdet för brott mot journalister ska bestämmas. I slutet av kapitlet, som syftar till att besvara den första frågeställningen, följer en sammanfattande diskussion avseende det resultat som har presenterats. I kapitel 4 behandlas den andra frågeställningen genom att en rättsfallsstudie presenteras. Studien avser tingsrätters bedömningar av straffvärdet för brott som har begåtts mot journalister med anledning av deras yrkesutövning. I kapitlet beskrivs inledningsvis hur de avgöranden som rättsfallsstudien omfattar har samlats in och valts ut samt hur studien har genomförts. Därefter presenteras och diskuteras resultaten. Kapitlet behandlar såväl den mer kvantitativt som den mer kvalitativt inriktade innehållsanalysen. I kapitel 5 diskuteras och analyseras det som tidigare har presenterats i kapitel 3–4 i ljuset av principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling. Uppsatsen avslutas sedan med slutsatser samt avslutande reflektioner.

2. Teoretiska utgångspunkter

I det här kapitlet redogörs för de teoretiska utgångspunkterna för uppsatsen. Denna redogörelse bildar, som nämnts i föregående kapitel, det teoretiska underlaget för den avslutande analysen i uppsatsen.

2.1. Straffsystemets tre nivåer

Det finns inga klara svar på frågor om varför och hur vi straffar människor för olika gärningar. Snarare finns det många olika uppfattningar kring det straffrättsliga systemet och vad dess syfte är och ska vara.[52] Det går därför att finna många olika straffteorier[53] som behandlar frågan om varför vi straffar människor.[54] Traditionellt sett har syftena med straffrätten ofta diskuterats utifrån preventionsteorier och vedergällningsteorier, mellan vilka det har ansetts finnas en motsättning. För att på ett mer nyanserat sätt kunna svara på frågor om straffrättens syften kan det dock, enligt Asp, Ulväng och Jareborg, vara en fördel att använda straffsystemets traditionella nivåindelning. Indelningen görs i tre olika nivåer; den första avser kriminalisering, den andra rör utdömande av straffansvar i domstol och den tredje tar sikte på straffverkställigheten.[55] De tre nivåerna kan benämnas som lagstiftningsnivå, domstolsnivå och verkställighetsnivå.[56] Asp, Ulväng och Jareborg menar att nivåindelningen kan användas som ett verktyg för att undvika att olika nivåer blandas samman i ett försök att ge ett enda svar på frågeställningar som i grunden är väldigt olikartade.[57] Följaktligen utgör denna indelning av straffrättssystemet en teoretisk utgångspunkt i uppsatsen.

Uppsatsens syfte kan primärt hänföras till påföljdsbestämning, det vill säga domstolsnivån. Här blir bestraffningsteorier särskilt intressanta eftersom de gör sig gällande på denna nivå.[58] I nästkommande avsnitt redogörs därför för olika teoretiska resonemang som får betydelse på domstolsnivån och som också bildar utgångspunkt i uppsatsen.

---

[52] Asp m.fl., 2013, s. 30.
[53] I uppsatsen används begreppet straffteori, vilket beror på att det är den benämning som traditionellt används. Eftersom denna typ av uppfattningar inrymmer grundläggande normativa ställningstaganden skulle det dock också vara möjligt att använda begreppet straffideologier istället för straffteorier, se Jareborg & Zila, 2017, s. 65.
[54] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 32.
[55] Asp m.fl., 2013, s. 30.
[56] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 37 f.; Jareborg, Nils, *Inkast i straffområdet* (Skrifter från Juridiska fakulteten i Uppsala, 103), Iustus, Uppsala, 2006, s. 13 f. Se även exempelvis SOU 1986:14, s. 67 och Jareborg & Zila, 2017, s. 65 angående indelningen i dessa tre nivåer.
[57] Asp m.fl., 2013, s. 30 f.
[58] Jareborg & Zila, 2017, s. 65.

2.2. Principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling

När det gäller olika teorier om bestraffning har det sedan lång tid tillbaka ansetts finnas en motsättning mellan proportionalitet och prevention.[59] Numera ligger betoningen på proportionalitet i påföljdssystemet. Allmänpreventiva resonemang anses inte längre kunna göra sig gällande på domstolsnivån, och därtill har också individualpreventiva tankar fått stå tillbaka till förmån för principen om proportionalitet.[60] När det gäller just straffvärdebedömningen så fanns det visserligen fortfarande en viss möjlighet för domstolarna att ta allmänpreventiva hänsyn efter påföljdsbestämningsreformen 1989.[61] Det var först i och med en ändring av lagtexten 2010 som denna möjlighet att beakta allmänpreventiva argument försvann.[62] Den betoning som idag finns på begrepp som proportionalitet och straffvärde ger uttryck för ett nyklassiskt synsätt på straffrätten, ett synsätt som ersatt den behandlingsideologi som tidigare var dominerande inom det straffrättsliga området.[63]

Till grund för påföljdsbestämningen ligger utöver proportionalitet givetvis även andra grundläggande rättsliga principer avseende rättssäkerhet, legalitet, likhet inför lagen samt saklighet och opartiskhet i rättstillämpningen.[64] Till detta tillkommer även en humanitetsprincip, vilken främst kommer till uttryck genom den presumtion mot fängelse som går att utläsa i 30 kap. 4 § 1 st. BrB.[65] Straffvärdet och dess centrala betydelse för straffmätningen ger dock primärt uttryck för principerna om proportionalitet, ekvivalens samt rättslig likabehandling.[66] Det är mot den bakgrunden som denna uppsats tar sin teoretiska utgångspunkt i dessa principer.

Proportionalitetsprincipen innebär att det straff som utmäts ska stå i proportion till och spegla allvaret i det brott som har begåtts. Med andra ord ska påföljden vara strängare ju svårare brottet är; svårare brott ska straffas strängare än lindrigare brott. Domstolen har därför att göra en bedömning av hur klandervärd en viss gärning är, så att det straff som utdöms tilldelas efter förtjänst.[67] Proportionaliteten är alltså av retrospektiv karaktär.[68]

---

[59] Asp m.fl., 2013, s. 56.
[60] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 37 f.
[61] Prop. 1987/88:120, s. 37 och s. 80; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 148.
[62] Prop. 2009/10:147, s. 13; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 148.
[63] Victor, Dag, *Från behandlingsideologi till nyklassicism*, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, vol. 99, no. 2, 2012, 114–122, s. 114 och s. 118 f.
[64] Se 1 kap. 1 § BrB, 1 kap. 9 § RF, 2 kap. 10 § 1 st. RF, art. 6 EKMR och art. 7 EKMR; Prop. 1987/88:120, s. 36.
[65] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 40 och s. 285.
[66] Prop. 1987/88:120, s. 37 och s. 77 f.; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 146 och s. 149.
[67] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 38 f. och s. 149.
[68] Jareborg & Zila, 2017, s. 74.

Proportionalitetsprincipen bygger ytterst på en tanke om att det straffrättsliga ingripandet ska vara rättvist. På domstolsnivån innebär detta att den straffrättsliga reaktionen ska stämma överens med den norm som lagstiftaren har gett. Det krävs också att normen ifråga kan motiveras på ett rationellt sätt, vilket istället är kopplat till lagstiftningsnivån.[69] Idén om rättvis straffbestämning hänger samman med den distinktion som kan göras mellan det formellt rätta och det materiellt rätta. Att något är rättvist inbegriper att människor behandlas på ett sätt som är rätt. Det formellt rätta är det som överensstämmer med en norm, medan det materiellt rätta är det som överensstämmer med en norm som på något sätt kan motiveras rationellt.[70]

För att förstå vilken ledning proportionalitetsprincipen kan ge när det gäller straffbestämning, är det av vikt att skilja mellan begreppen absolut proportionalitet och relativ proportionalitet.[71] *Absolut* proportionalitet betyder att ett visst straff direkt kan knytas till en viss brottstyp eller ett visst begånget brott, det vill säga att varje brottstyp eller brott är värt ett visst straff i absoluta termer. *Relativ* proportionalitet innebär att det är möjligt att argumentera för att ett visst brott förtjänar ett likadant straff, ett lindrigare straff eller ett strängare straff än ett annat brott. Frågan om hur en viss brottstyp eller ett visst brott ska bestraffas avgörs alltså istället genom en jämförelse med andra brott eller brottstyper.[72] Eftersom det är svårt att hitta argument för att det finns ett givet mått för vad som är ett rättvist straff anser de flesta att den absoluta proportionaliteten enbart är begränsande. Begränsningen innebär att hur lindriga eller stränga straff som helst inte kan accepteras.[73] Den relativa proportionaliteten har däremot en större betydelse, eftersom den anses vara bestämmande och inte bara begränsande. Olika brottstyper och gärningstyper inom en brottstyp bör alltså sättas i relation till varandra, så att straffet kan ge uttryck för gärningens relativa svårhet.[74]

Som en följd av den relativa proportionaliteten kompletteras proportionalitetsprincipen av *principen om ekvivalens*. Med ekvivalens avses att lika allvarliga brott ska behandlas lika, och att olika allvarliga brott ska behandlas olika, i förhållande till den påföljd som döms ut.[75] Att det ska råda ekvivalens är alltså utgångspunkten vid resonemang kring ett brotts straffvärde.[76]

---

[69] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 38.
[70] Jareborg & Zila, 2017, s. 67 f.
[71] Jareborg & Zila, 2017, s. 69 f.
[72] Jareborg & Zila, 2017, s. 70; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 38 f.
[73] Jareborg & Zila, 2017, s. 71; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 39.
[74] Jareborg & Zila, 2017, s. 70.
[75] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 38 f. och s. 149.
[76] SOU 1986:14, s. 143.

Jareborg och Zila framhåller att rättvisan kräver att två lika klandervärda gärningar tilldelas lika stränga straff.[77]

Att likvärdiga brottstyper ska ges lika stränga påföljder, det vill säga att det ska råda ekvivalens, ligger också nära *principen om rättslig likabehandling*. Likabehandlingsprincipen följer ytterst av 1 kap. 9 § regeringsformen (1974:152) (RF). I betänkandet till 1989 års påföljdsbestämningsreform betonas att likabehandlingsprincipen är väsentlig och av stor betydelse för att straffsystemet ska uppfattas som rättvist.[78] För att kunna avgöra om likabehandlingskravet har infriats är det av vikt att det finns formella kriterier att utgå ifrån. Vidare krävs det också att dessa fylls med ett materiellt innehåll. I förhållande till påföljdsbestämningen kan dock likabehandlingsprincipen sägas ha ett materiellt innehåll genom att det i BrB finns kriterier just för hur påföljden ska bestämmas.[79] En del av likabehandlingsprincipens materiella innehåll är hänvisningen till straffvärde i 29 kap. 1–3 §§ BrB. Mot denna bakgrund går det att hävda att proportionalitetsprincipen utgör en del av likabehandlingsprincipen.[80]

I förhållande till straffvärdet kommer likabehandlingsprincipen till uttryck genom att det i 29 kap. 1 § BrB föreskrivs att straff ska bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan, samt att domstolen ska beakta intresset av en enhetlig rättstillämpning vid bedömningen av straffvärdet.[81] Att domstolen ska sträva efter att rättstillämpningen blir enhetlig och att lika fall behandlas lika innebär att den måste göra sin bedömning med hänsyn till andra bedömningar som gjorts i likartade fall.[82] I propositionen till 1989 års påföljdsbestämningsreform framhålls att intresset av en enhetlig behandling innebär att målsättningen är att det inte ska ha någon betydelse för straffmätningen vilken domare som dömer i det enskilda fallet. Den principiella innebörden är att domstolarna vid sin straffvärdebedömning ska utgå från den allmänna värdering som kommer till uttryck i lagstiftningen samt i övrigt anpassa sig till de principer som har utvecklat sig genom praxis. Även om målsättningen är rättslig likabehandling så kan det dock finnas svårigheter att i praktiken jämföra olika gärningar.[83] Att det aldrig kan bli fråga om

[77] Jareborg & Zila, 2017, s. 70.
[78] SOU 1986:14, s. 441.
[79] Ågren, Jack, *Billighetsskälen i BrB 29:5: berättigande och betydelse vid påföljdsbestämning*, Jure, Stockholm, 2013, Diss., Stockholms universitet, s. 90 f.; Ulväng, Magnus, *Påföljdskonkurrens – problem och principer*, Iustus, Uppsala, 2005, Diss., Uppsala universitet, s. 116 f.
[80] Ulväng, 2005, s. 116.
[81] SOU 1986:14, s. 441; Prop. 1987/88:120, s. 78.
[82] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 149.
[83] Prop. 1987/88:120, s. 78.

någon fullständig enhetlighet i rättstillämpningen är naturligt eftersom påföljdsbestämning är en komplex bedömning som utförs av människor.[84] Enligt Borgeke och Heidenborg kan det dock ställas krav på att rättstillämpningen i alla viktiga hänseenden ska vara likformig.[85]

Principerna om proportionalitet, ekvivalens samt rättslig likabehandling kommer att användas i den avslutande analysen i kapitel 5. Närmare bestämt kommer jag att diskutera och analysera hur journalisters straffrättsliga skydd vid allmänna domstolars straffvärdebedömningar förhåller sig till principerna. Det innebär att både den rättsliga regleringen och den faktiska rättstillämpningen kommer att ses i ljuset av dessa tre principer.

[84] Prop. 1987/88:120, s. 36 och s. 78; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 146 f.
[85] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 147.

3. Bedömningen av straffvärdet enligt 29 kap. 1–2 §§ BrB

I det här kapitlet behandlas inledningsvis begreppet straffvärde och straffvärdebedömningen på ett mer allmänt plan eftersom det är nödvändigt för en djupare förståelse av 29 kap. 1–2 §§ BrB. Därefter redogörs för 29 kap. 1–2 §§ BrB och deras närmare innebörd samt hur dessa bestämmelser kan tolkas och tillämpas när straffvärdet för brott som begås mot journalister med anledning av deras yrkesutövning ska bestämmas. Slutligen följer en sammanfattande diskussion om det resultat som har presenterats, i syfte att besvara den första frågeställningen.

3.1. Allmänt om straffvärde och straffvärdebedömningen

Som tidigare nämnts bestäms straffvärdet med utgångspunkt i 29 kap. 1–3 §§ BrB. Det finns ingen strikt legaldefinition av begreppet straffvärde, utöver vad som indirekt framgår av de bestämmelser som reglerar straffvärdebedömningen. I det betänkande som låg till grund för påföljdsbestämningsreformen definierar fängelsestraffkommittén straffvärde som brottets svårhet i förhållande till andra brott, annorlunda uttryckt ett mått på hur allvarligt lagstiftaren (relativt sett) betraktar en viss brottslig gärning.[86] I propositionen uttalar departementschefen å sin sida att straffvärde är en sammanfattande beteckning för resultatet av en bedömning av hur allvarlig en brottslig gärning är.[87]

I betänkandet framgår att bedömningen av ett brotts straffvärde kan variera med hänsyn till samhällsutvecklingen. Vad som anses mer straffvärt i en tid kan alltså anses mindre straffvärt i en annan.[88] Departementschefen framhåller i propositionen att straffvärdet är ett uttryck för en värdering som är beroende av vem som gör bedömningen, snarare än en objektiv egenskap hos en gärning. Att det kan finnas olika uppfattningar om hur straffvärda olika handlingar är utgör enligt departementschefen inte något hinder mot ett införande av ett straffvärdebegrepp, trots att det innebär svårigheter sett till intresset av en enhetlig rättstillämpning. Det beror på att en levande debatt om de värden som bör ligga till grund för rättssystemet anses vara viktigt för den svenska rättskulturen. Det finns också förutsättningar för praxis att kunna utvecklas i överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen genom den folkliga förankring i dömandet som nämndemannasystemet medverkar till.[89]

[86] SOU 1986:14, s. 131.
[87] Prop. 1987/88:120, s. 36.
[88] SOU 1986:14, s. 133 och s. 143.
[89] Prop. 1987/88:120, s. 36.

De omständigheter som kan beaktas inom ramen för straffvärdebedömningen kan delas in i brottsinterna respektive brottsexterna omständigheter. Med *brottsinterna* omständigheter avses de omständigheter som har betydelse för brottsrubriceringen, inklusive svårhetsgraderingen.[90] *Brottsexterna* omständigheter är de övriga omständigheter som har betydelse för straffvärdebedömningen.[91] Eftersom de brottsinterna omständigheterna också kan beaktas vid straffvärdebedömningen gäller det för domstolen att vara vaksam. Utgångspunkten är nämligen att någon ”dubbelräkning” av omständigheter inte ska ske. Det innebär att om domstolen har beaktat en brottsintern omständighet vid brottsrubriceringen och detta exempelvis har medfört att brottet ifråga har bedömts som grovt, så finns det i allmänhet inte någon anledning att beakta omständigheten igen i samband med straffvärdebedömningen.[92]

Vad som är gemensamt för de faktorer som får beaktas vid straffvärdebedömningen är att det alltid är omständigheterna vid brottet som ska vara avgörande för straffvärdet.[93] Det finns ingenting som hindrar att domstolen beaktar en försvårande omständighet även i de fall den inte framgår av gärningsbeskrivningen. Detta gäller dock under förutsättning att omständigheten har tagits upp och behandlats under processen i målet, vilket beror på den kontradiktoriska rättskipningens princip. Något annat skulle kunna innebära avsteg i förhållande till kravet på en rättvis rättegång enligt artikel 6 i den europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR).[94]

3.2. Den grundläggande bestämmelsen om straffvärde i 29 kap. 1 § BrB

Den grundläggande bestämmelsen om straffvärde finns i 29 kap. 1 § BrB. Bestämmelsens första stycke lyder enligt följande:

> ”Straff[95] ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde.”

[90] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 45 och s. 181. Se även Jareborg & Zila, 2017, s. 112–120 angående indelningen i brottsinterna och brottsexterna omständigheter.
[91] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 45.
[92] Prop. 1987/88:120, s. 82; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 181 f.
[93] Prop. 1987/88:120, s. 80; NJA 2004 s. 437.
[94] Jfr. NJA 2003 s. 486, angående vilka försvårande omständigheter som ansågs kunna ligga till grund för bedömningen av om ett brott varit att anse som grovt.
[95] Med straff avses i BrB:s mening böter och fängelse, se 1 kap. 3 § BrB.

Av lydelsen framgår att utgångspunkten vid domstolens straffvärdebedömning i ett enskilt fall utgörs av den straffskala som ska tillämpas. Genom de föreskrivna straffskalorna har lagstiftaren gjort en allmän bedömning av brottens straffvärde.[96] Det straffvärde som framgår av brottets straffskala vid en jämförelse med straffskalorna för andra brott kan benämnas som det *abstrakta* straffvärdet. Det kan jämföras med ett brotts *konkreta* straffvärde vilket är det straffvärde som bestäms i det enskilda fallet av domstolen och som utgör ett mått på svårheten av den begångna gärningen.[97] Fortsättningsvis används dock begreppet straffvärde i uppsatsen enbart i betydelsen konkret straffvärde om inte annat sägs. För det abstrakta straffvärdet används istället begreppet straffskala.

Eftersom det i 29 kap. 1 § 1 st. BrB uttryckligen föreskrivs att intresset av en enhetlig rättstillämpning ska beaktas, föreligger ingen fullständig frihet för rätten att bestämma ett straffvärde inom ramen för straffskalan. I propositionen anges att intresset innebär att målsättningen bör vara att straffnivån för olika brott i princip ska vara oberoende av vem som dömer i det enskilda fallet.[98]

Vidare anges i 29 kap. 1 § 2 st. BrB följande:

> ”Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.”

I 29 kap. 1 § 2 st. BrB anges med andra ord vilka omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av straffvärdet. De omständigheter som ska beaktas enligt bestämmelsen kan delas in i objektiva respektive subjektiva sådana. Den objektiva delen tar sikte på den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit. I propositionen anges att uttrycket ska uppfattas i vid mening och att utgångspunkten normalt torde kunna tas i brottets rekvisit för att avgöra vilka former av skada, kränkning eller fara som är aktuella. Varje brott anses nämligen utgöra ett angrepp på rättsligt skyddade intressen. Vad rätten har att bedöma är i vilken utsträckning som det skyddade intresset har blivit kränkt genom den brottsliga gärningen.[99] I

[96] NJA 2003 s. 295.
[97] SOU 1986:14, s. 131.
[98] Prop. 1987/88:120, s. 78.
[99] Prop. 1987/88:120, s. 80 f.

linje med propositionen har HD uttalat att utgångspunkten för straffvärdebedömningen normalt ska tas i de rekvisit som anges i den aktuella straffbestämmelsen och i de brottsinterna faktorer som är knutna till den.[100] Propositionsuttalandet om att 29 kap. 1 § 2 st. BrB ska uppfattas i vid mening innebär enligt HD att alla på straffvärdet inverkande omständigheter som är värda att beakta ska tas med vid bedömningen. Det finns dock en gräns för hur långt bort till exempel en skadlig effekt får ligga för att den ska kunna beaktas.[101]

Det betonas i propositionen att de objektiva omständigheterna ska bedömas utifrån objektiva kriterier. Det innebär att vem som har drabbats av brottet i princip inte har någon betydelse för bedömningen av vilken skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit. Det kan dock i vissa fall finnas skäl att betrakta ett brottsligt angrepp som mer allvarligt än andra på grund av att det kränker flera skyddsvärda intressen. Som exempel nämns regleringen om våld eller hot mot tjänsteman. Att det finns en särskild lagreglering är dock inte nödvändigt för att det ska finnas anledning att se allvarligare på ett visst angrepp. Exempelvis kan straffvärdet för stöld av två fordon vara olika trots att fordonen har samma värde, på grund av att det ena fordonet har haft särskild betydelse för målsäganden.[102]

De objektiva omständigheterna utgör rättens utgångspunkt vid straffvärdebedömningen. I vilken mån hänsyn kan tas till dem begränsas dock av de subjektiva omständigheterna. Detta kommer till uttryck genom att det i 29 kap. 1 § 2 st. BrB stadgas att rätten ska beakta vad den tilltalade insett eller borde ha insett om den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, samt de avsikter eller motiv som den tilltalade har haft.[103] Med detta menas att det finns ett krav på att de straffvärdepåverkande objektiva omständigheterna ska vara subjektivt täckta.[104] Enligt HD innebär kravet på subjektiv täckning att endast sådan skada, kränkning eller fara kan beaktas som gärningspersonen har haft uppsåt till eller, om handlandet är straffbelagt också vid oaktsamhet, som har varit täckt av oaktsamhet från gärningspersonens sida.[105] Enligt vad som anges i propositionen har också bakgrunden till gärningspersonens handlande en central betydelse. Beroende på vilket motiv som har legat bakom kan två olika gärningar vara att bedöma helt olika. I propositionen framhålls att det på ett allmänt plan kan sägas utgöra en

[100] NJA 2014 s. 559 p. 8.
[101] NJA 2014 s. 559 p. 6.
[102] Prop. 1987/88:120, s. 80 f.
[103] Prop. 1987/88:120, s. 81.
[104] Prop. 1987/88:120, s. 81; NJA 2014 s. 559 p. 6; NJA 2013 s. 376 p. 16.
[105] NJA 2014 s. 559 p. 6.

försvårande omständighet om gärningspersonen genom sitt agerande har visat en uppenbar likgiltighet inför rättsligt skyddade värden.[106]

Domstolen ska också, enligt 29 kap. 1 § 2 st. 2 men. BrB, särskilt beakta om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Med allvarligt angrepp avses, enligt vad som anges i propositionen, att brottets straffvärde före reformen motsvarade fängelse i minst sex månader.[107]

Uppräkningen av omständigheter i 29 kap. 1 § 2 st. 1 men. BrB är efter en lagändring 2010 numera uttömmande.[108] Domstolen kan därför inte beakta allmänpreventiva intressen vid straffvärdebedömningen.[109] Eftersom bestämmelsen är uttömmande är det inom ramarna för de omständigheter som räknas upp i första meningen som omständigheter enligt 29 kap. 1 § 2 st. 2 men. BrB och 29 kap. 2 § BrB ska beaktas.[110]

3.3. Försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § BrB

I 29 kap. 2 § BrB ges en exemplifierande uppräkning av omständigheter, beskrivna i åtta punkter, som särskilt ska beaktas som försvårande.[111] I den ursprungliga propositionen betonas att punkterna ska tillämpas med försiktighet, med hänsyn till att de är allmänt hållna.[112] 2010 skedde dock en lagändring som innebar att olika kvalificerande rekvisit som fanns avseende de olika punkterna togs bort eller ändrades. Därmed ska rättstillämpningen inte längre iaktta en sådan stark restriktivitet som från början förordades. Av den bakomliggande propositionen till lagändringen framgår att de olika försvårande omständigheterna ska få utrymme att ge ett större genomslag på straffvärdebedömningen. Detta anses vara i linje med principen om att svårare brott ska bestraffas strängare än lindrigare brott, även inom en viss brottstyp.[113]

---

[106] Prop. 1987/88:120, s. 81.
[107] Prop. 2009/10:147, s. 41.
[108] Lagändringen bestod i att ordet ”särskilt” ströks; tidigare angavs i lagtexten att de angivna omständigheterna i 29 kap. 1 § 2 st. *särskilt* skulle beaktas, se prop. 2009/10:147, s. 40 och lag (2010:370) om ändring i brottsbalken.
[109] Prop. 2009/10:147, s. 13.
[110] Prop. 2009/10:147, s. 40.
[111] Här kan uppmärksammas att riksdagen har röstat igenom ett förslag om att införa en ny (nionde) straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § BrB för brott som begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, landsting, Sametinget eller Europaparlamentet. Lagändringen har dock vid skrivandet av denna uppsats ännu inte trätt ikraft. Datum för ikraftträdandet är den 1 januari 2020, se justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU6 och riksdagsskrivelse 2019/20:42 samt lag (2019:828) om ändring i brottsbalken. Det kan noteras att beteckningen ”landsting” byts ut till ”region” den 2 januari 2020, se lag (2019:839) om ändring i brottsbalken.
[112] Prop. 1987/88:120, s. 84.
[113] Prop. 2009/10:147, s. 26–30.

Det finns idag ingen straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § BrB som uttryckligen avser brott som begås mot journalister med anledning av deras yrkesutövning. Ett flertal av de särskilda omständigheter som räknas upp i 29 kap. 2 § BrB kan tänkas bli tillämpliga även i de fall ett brott har begåtts mot en journalist. Enbart den omständighet att målsäganden är journalist bör dock, enligt min bedömning, framför allt kunna aktualisera 29 kap. 2 § 1 p. BrB vilket kommer att beröras närmare i nästa avsnitt. För att möjliggöra en djupare förståelse följer dock först en mer allmän beskrivning av 29 kap. 2 § 1 p. BrB, som lyder enligt följande:

> ”Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas
> 1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarligare följder än det faktiskt fått”.

29 kap. 2 § 1 p. BrB tar sikte på ett så kallat subjektivt överskott, det vill säga att gärningspersonen har haft en avsikt som har gått längre än den handling eller effekt som faktiskt inträffat. I dessa fall anses det rimligt att straffvärdet blir högre än om så inte varit fallet. De i praktiken vanligaste fallen av subjektivt överskott föreligger enligt propositionen vid försök, förberedelse och stämpling till brott, se 23 kap. 1–2 §§ BrB. Här kan dock noteras att det vid gradindelade brott finns möjlighet att döma för försök till en allvarligare grad av brottet, istället för att döma för fullbordat brott av en lägre grad.[114] Om en omständighet har beaktats redan vid gradindelningen är utgångspunkten att rättstillämparen ska försöka undvika att räkna samma omständighet till den tilltalades nackdel i samband med straffvärdebedömningen.[115] Punkten blir då inte aktuell att tillämpa eftersom det subjektiva överskottet redan har beaktats i tillräcklig utsträckning vid placeringen i svårhetsgrad. Anledning att tillämpa första punkten kan istället föreligga om gärningen redan är att hänföra till den högsta graden eller om det aktuella brottet inte är gradindelat.[116]

3.4. Närmare om bedömningen av straffvärdet för brott mot journalister

Som nyss nämndes i föregående avsnitt kan 29 kap. 2 § 1 p. BrB ha betydelse för bedömningen av straffvärdet för ett brott som har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning. Det beror på att ett subjektivt överskott utgör en del av vissa brottstypers

[114] Prop. 1987/88:120, s. 82.
[115] Prop. 1987/88:120, s. 82; Jareborg & Zila, 2017, s. 113; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 181 f.
[116] Prop. 1987/88:120, s. 82.

konstruktion. I dessa fall krävs det således att en gärning har utförts med ett visst syfte eller uppsåt för att brottsrubriceringen ska kunna aktualiseras. Ett exempel på sådant brott är brott mot medborgerlig frihet, se 18 kap. 5 § BrB. Mot bakgrund av att detta brott kan aktualiseras just vid angrepp mot pressen så kan det också få betydelse för straffvärdebedömningen vid brott mot journalister.[117] Brottet kommer därför att behandlas mer ingående i det följande.

Brott mot medborgerlig frihet är konstruerat som en särskild kvalificerad form av brotten olaga tvång och olaga hot.[118] Som nyss nämnts är brottet stadgat i 18 kap. 5 § BrB. Bestämmelsen i 18 kap. 5 § BrB lyder enligt följande:

> ”Den som övar olaga tvång eller olaga hot med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen eller inkräkta på handlingsfriheten inom politisk organisation eller yrkes- eller näringssammanslutning och därigenom sätter yttrande-, församlings- eller föreningsfriheten i fara, dömes för brott mot medborgerlig frihet till fängelse i högst sex år.”

Av straffrättskommitténs slutbetänkande framgår att bestämmelsen föreslogs mot bakgrund av bristfälliga möjligheter att ingripa vid angrepp mot medborgerliga fri- och rättigheter enligt då gällande lagstiftning. En komplettering av lagstiftningen ansågs även ligga väl i linje med EKMR. Enligt kommittén utgör de i paragrafen avsedda fri- och rättigheterna sådana värden att de straffrättsligt borde skyddas mot svårartade angrepp även i de fall där upprors- eller högförräderiuppsåt saknas.[119] I propositionen uttalar departementschefen att den föreslagna kompletteringen har goda skäl för sig.[120]

De rekvisit i 18 kap. 5 § BrB som är av särskilt intresse när det gäller brott som begås mot journalister, är *uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen* samt *därigenom sätter yttrandefriheten i fara*. I slutbetänkandet framhåller kommittén att uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen i första hand föreligger vid angrepp mot pressen, vilket beror på att den har en central betydelse för åsiktsbildningen. Denna typ av angrepp kan också innebära att

---

[117] Angående att brottet kan aktualiseras vid brottsliga angrepp mot pressen, se SOU 1953:14, s. 334; Dahlström, Mats, Strand, Anette och Westerlund, Gösta; under medverkan av Krantz, Christer, och Lang, Christer, *Brott och påföljder: en lärobok i straffrätt om Brottsbalken*, 6 uppl., Bruun Juridik, Stockholm, 2017, s. 457. Jfr. även RH 2015:46.

[118] En prövning måste därför göras huruvida handlandet utgör någon av de nämnda brottstyperna. Frågan om vilka rekvisit som gäller avseende själva handlandet bedöms enligt stadgandena i fråga, se 4 kap. 4 § BrB om olaga tvång respektive 4 kap. 5 § BrB om olaga hot.

[119] SOU 1953:14, s. 332 f.

[120] Prop. 1962:10, s. 272.

yttrandefriheten sätts i fara. Kommittén påpekar dock att bestämmelsen även kan aktualiseras vid angrepp mot andra organ för yttrandefriheten, såsom radio-, televisions- och filmföretag.[121]

Med rekvisitet att yttrandefriheten sätts i fara genom gärningen avses enligt kommittén att fara för yttrandefriheten uppstår hos en vidare krets av medborgare, och inte bara för vissa enskilda personers yttrandefrihet. Så kan vara fallet om gärningen riktas mot ledande eller tongivande personer, om de till exempel har en stor opinionsbildande betydelse, eller mot ett stort antal personer som har en mindre framskjuten ställning. Som ett exempel på när yttrandefriheten skulle kunna anses sättas i fara nämner kommittén ett handlande som riktas mot hela eller en stor del av personalen vid en eller flera mera betydande tidningar.[122] Även departementschefen betonar i propositionen att rekvisitet avser en vidare krets av medborgare.[123]

Som framgått ovan krävs förutom vanligt uppsåt i förhållande till gärningsrekvisiten även att brottet har begåtts med ett särskilt uppsåt – såvitt här är av intresse, uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen – för att straffbarhet enligt bestämmelsen om brott mot medborgerlig frihet ska aktualiseras. Det betyder att uppsåtet har bedömts utgöra en viktig straffvärdefaktor. Om ett sådant uppsåt har förelegat hänförs gärningen under en strängare lagregel än vad som annars hade varit fallet. Mot bakgrund därav är det, enligt Jareborg och Zila, förenligt med straffrättssystemets värderingar att beakta denna typ av subjektivt överskott som en försvårande omständighet även vid andra brottstyper där det inte utgör ett brottsrekvisit.[124] Med ett sådant synsätt kan uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen bedömas vara en försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen av exempelvis en misshandel eller ett ofredande som har begåtts mot en journalist. Detta faller även in under den ram som ges i 29 kap. 1 § 2 st. 1 men. BrB eftersom gärningspersonen då kan sägas ha visat en uppenbar likgiltighet för ett rättsligt skyddat värde.[125]

Vid skrivandet av denna uppsats finns det inte något prejudikat som behandlar vilken hänsyn som, vid bedömningen av ett brotts straffvärde, kan tas till omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning. Att det subjektiva överskott som ingår i bestämmelsen om brott mot medborgerlig frihet kan utgöra en försvårande omständighet

[121] SOU 1953:14, s. 334.
[122] SOU 1953:14, s. 334.
[123] Prop. 1962:10, s. 272.
[124] Jareborg & Zila, 2017, s. 116.
[125] Jfr. prop. 1987/88:120, s. 81.

vid bedömningen av straffvärdet för andra brottstyper, trots att det inte framgår uttryckligen av lagtexten, får däremot stöd av hovrättspraxis.

I RH 2015:46 prövade Hovrätten för Västra Sverige huruvida en gärning var att betrakta som olaga hot eller brott mot medborgerlig frihet. Prövningen avsåg hot som hade riktats mot två ledande företrädare för en tidnings nyhetsredaktion. Den tilltalades handlande hade enligt hovrätten åtminstone delvis motiverats av att tidningen hade gett uttryck för vissa kritiska åsikter som den tilltalade själv inte omfattade och att den tilltalade ville få till stånd en ändring av det publicerade materialet. Hovrätten ansåg därför att den tilltalade haft uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen. Enligt hovrätten fanns det dock inte förutsättningar för att döma den tilltalade för brott mot medborgerlig frihet eftersom det för straffansvar krävs att gärningen får till följd att yttrandefriheten sätts i fara på ett mer generellt plan i samhället. En sådan effekt hade inte påståtts i målet. Hovrätten dömde därför den tilltalade för olaga hot. Att gärningen inte bara hade riktats mot målsägandena som personer utan också syftat till att i förlängningen påverka den allmänna åsiktsbildningen beaktades emellertid som en försvårande omständighet vid bedömningen av brottets straffvärde.[126] Liknande överväganden gjorde Svea hovrätt i en dom som meddelades 2017. I samband med straffvärdebedömningen uttrycker hovrätten att det finns anledning att se allvarligt på den brottslighet som den åtalade gjort sig skyldig till eftersom de åtalade gärningarna utgjort sådana angrepp mot den fria pressen som typiskt sett är ägnade att påverka den allmänna åsiktsbildningen.[127]

I detta hänseende bör en skiljelinje dras mellan brott mot medborgerlig frihet och övriga brottstyper. Eftersom ett överskjutande uppsåt förutsätts i bestämmelsen om brott mot medborgerlig frihet, se 18 kap. 5 § BrB, så påverkar det rubriceringen av brottet och följaktligen även den tillämpliga straffskalan. Det påverkar i sin tur domstolens möjlighet att beakta uppsåtet som en försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen.[128] Det finns därmed större möjlighet för domstolen att beakta det som försvårande för straffvärdet att brottet har begåtts med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen när den aktuella brottsrubriceringen är någon annan än brott mot medborgerlig frihet.

Det är också möjligt att i detta sammanhang resonera kring ett överskjutande uppsåt som har koppling till rätten till yttrandefrihet istället för det mer övergripande uttrycket den allmänna åsiktsbildningen. Genom bestämmelsen om brott mot medborgerlig frihet har lagstiftaren infört

[126] RH 2015:46.
[127] Svea hovrätts dom i mål nr B 5386-17, meddelad den 23 november 2017.
[128] Jfr. prop. 1987/88:120, s. 81.

ett straffrättsligt skydd för den grundlagsstadgade yttrandefriheten.[129] Om gärningspersonen genom sitt handlande – när det utgjort ett angrepp mot yttrandefriheten – kan sägas ha visat en uppenbar likgiltighet för detta rättsligt skyddade värde så skulle det därför kunna höja straffvärdet för ett brott som har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning.[130] Ett sådant överskjutande uppsåt kan således också beaktas i straffskärpande riktning inom ramen för 29 kap. 1 § 2 st. BrB. Ett liknande resonemang förde Hovrätten över Skåne och Blekinge i ett mål som rörde försök till mordbrand riktat mot en konstnär. Enligt hovrätten hade de tilltalade styrts av en vilja att hämnas på målsäganden för att denne i en konstnärlig framställning utnyttjat sin yttrandefrihet på ett sätt som de tilltalade ogillat. De tilltalade ansågs därigenom ha visat en uppenbar likgiltighet för ett rättsligt skyddat värde av grundläggande betydelse. Att motivet för de tilltalades handlande varit att angripa yttrandefriheten ansåg hovrätten medföra att straffvärdet höjdes i betydande mån. Hovrätten framhåller i sin motivering att 18 kap. 5 § BrB värnar om intresset av bland annat en fri åsiktsbildning och att Jareborg och Zila anser att det är förenligt med de värderingar som kommit till uttryck i straffrättssystemet att sådana omständigheter beaktas som försvårande även vid brott där de inte utgör brottsrekvisit.[131]

3.5. Sammanfattande diskussion

Sammanfattningsvis kan följande konstateras utifrån det som har presenterats i förevarande kapitel. Vid bedömningen av straffvärdet ska dels beaktas vilken skada, fara eller kränkning som gärningen har inneburit, vilket följer av 29 kap. 1 § 2 st. BrB. I denna del är utgångspunkten att det saknar betydelse vem som har drabbats av brottet. Enbart den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning kan således inte bedömas som en försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen, oavsett om resultatet av brottet exempelvis har varit att en journalistisk gärning faktiskt har hindrats. Journalister som yrkesgrupp innehar med andra ord inte ett särskilt straffrättsligt skydd på ett generellt plan inom ramen för straffvärdebedömningen.

Domstolen ska emellertid enligt 29 kap. 1 § 2 st. BrB också beakta de avsikter eller motiv som gärningspersonen har haft. I denna del finns det, främst enligt doktrin och hovrättspraxis, stöd för att omständigheten att ett brott har begåtts mot en journalist med anledning av dennes

[129] Jfr. ordalydelsen i 18 kap. 5 § BrB och SOU 1953:14, s. 332 f.
[130] Jfr. prop. 1987/88:120, s. 81.
[131] Hovrätten över Skåne och Blekinges dom i mål nr B 2002-10, meddelad den 23 september 2010.

yrkesutövning medför att straffvärdet blir högre i de fall gärningspersonen har begått gärningen med ett visst överskjutande uppsåt. Närmare bestämt kan det i straffskärpande riktning beaktas att gärningspersonen har haft ett överskjutande uppsåt att angripa yttrandefriheten eller att påverka den allmänna åsiktsbildningen. Anledningen till att uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen kan beaktas inom ramen för 29 kap. 1 § 2 st. BrB är för att detta uppsåt utgör en viktig straffvärdefaktor i förhållande till 18 kap. 5 § BrB om brott mot medborgerlig frihet. Därmed är det, enligt Jareborg och Zila, förenligt med de värderingar som kommit till uttryck i straffrättssystemet att beakta ett sådant uppsåt som försvårande även vid andra brottstyper. Att sådan hänsyn kan tas också vid andra brottstyper är dock ingenting som uttryckligen framgår av förarbeten eller HD:s praxis, vilket gör den rättsliga grunden för ett sådant hänsynstagande mindre stark. Däremot framhålls i propositionen till 29 kap. 1 § BrB att bakgrunden till gärningspersonens handlande är centralt och att det på ett allmänt plan kan sägas utgöra en försvårande omständighet om gärningspersonen genom sitt agerande har visat en uppenbar likgiltighet inför rättsligt skyddade värden. Med hänsyn till detta finns det även rättsligt stöd för att beakta det som försvårande för straffvärdet att gärningspersonen har agerat med en avsikt att angripa yttrandefriheten. Stadgandet om brott mot medborgerlig frihet i 18 kap. 5 § BrB värnar både om intresset av en fri åsiktsbildning och den grundlagsstadgade yttrandefriheten.

4. Rättsfallsstudie

I det här kapitlet presenteras en rättsfallsstudie avseende tingsrättsavgöranden. I det första avsnittet redogörs för tillvägagångssättet för insamling och urval av det empiriska materialet. Avsnittet bör ses som en del av uppsatsens metod- och materialavsnitt. Därefter beskrivs det analysinstrument med vilket undersökningen har företagits. Slutligen presenteras rättsfallsstudiens resultat med tillhörande diskussion. Avsikten med presentationen är att besvara uppsatsens andra frågeställning.

4.1. Insamlings- och urvalsprocessen

De rättsfall som utgör empiriskt material har inhämtats genom en sökning bland avgörandena i databasen InfoTorgs Rättsbank. Detta tillvägagångssätt ansåg jag vara det mest effektiva och lämpliga, dels eftersom registrator vid tingsrätterna inte har möjlighet att söka fram brottmålsdomar utifrån målsägandens yrkeskategori, dels eftersom innehållet i InfoTorgs Rättsbank är omfattande och kontinuerligt uppdateras med domar.[132] Närmare bestämt innehåller Rättsbanken samtliga tingsrättsavgöranden från och med 2012 och framåt. Den omfattar dock också ett redaktionellt urval av avgöranden mellan 2000 och 2011.[133] Den totala begränsningen i tid för de meddelade avgörandena är därmed från 2000 fram tills datumet för sökningen, den 11 oktober 2019. Att de rättsfall som ingår i studien är begränsade i tid är dock av mindre betydelse eftersom det mest intressanta tidsspannet för att spegla den nuvarande rättstillämpningen täcks in.

Insamlingen gjordes genom en detaljerad sökning. I sökfältet ”Innehåller alla orden” angavs ”brottsbalken” i ett försök att på så sätt minimera antalet avgöranden där brottet begåtts enligt någon annan författning.[134] I sökfältet ”Innehåller ett eller flera av orden” angavs ”*journalist* *redaktör* reporter krönikör pressfotograf”. Därutöver valdes tingsrätterna som domstol, och brottmål som måltyp. Sökningen resulterade i 217 träffar.

När det gäller insamlingen av rättsfall kan det noteras att det finns svårigheter med att på ett tillförlitligt sätt söka efter avgöranden som rör en viss ”kategori” av målsägande, i det här fallet

[132] Att registrator saknar möjlighet att söka på en viss yrkeskategori är enligt uppgift från Stefan Olsson, registrator, administrativa avdelningen, enheten för arkiv och växel vid Göteborgs tingsrätt, kommunikation via e-post, 2019-11-08.
[133] Bisnode InfoTorg Juridik, *Innehåll i InfoTorg Juridik* (https://www5.infotorg.se/rb/MainServlet?view=Innehall#domstolspraxis, hämtad 2019-10-13).
[134] Se avsnitt 1.3 angående denna avgränsning.

journalister. Det finns inga särskilda brottskoder eller brottstyper som kan anges utan en sökning måste göras enbart utifrån andra kriterier. I sökningen användes därför vissa utvalda sökord som bedömdes kunna förekomma i domar rörande brott mot journalister: *journalist* *redaktör* reporter krönikör pressfotograf. Avsikten var att i så stor utsträckning som möjligt fånga in avgöranden som rör brott som har begåtts mot journalister med anledning av deras yrkesutövning för att på så sätt få ett tillräckligt stort underlag för syftet med studien. Trunkering användes i två fall för att inkludera varierande för- och slutstavelser, exempelvis sportjournalist och chefredaktör, och således öka antalet sökträffar. På grund av de begränsade sökmöjligheterna och det faktum att sökordslistan inte kan bli fullständig så är det dock högst troligt att vissa för studien relevanta avgöranden inte har kunnat identifieras.

De 217 avgöranden som sökningen genererade granskades sedan manuellt och en bedömning gjordes av varje enskilt avgörande. En första sållning bland avgörandena skedde genom att jag ställde mig följande frågor vid granskningen:

- Rör målet ett (påstått) brott enligt BrB mot en journalist?[135]
- Om ja, är det möjligt att brottet har begåtts med anledning av journalistens yrkesutövning?

I de fall den första eller andra frågan besvarades nekande så sorterades avgörandet bort. Dessa avgöranden är nämligen irrelevanta med hänsyn till uppsatsens syfte. Som exempel kan nämnas avgöranden där en journalist varit vittne eller tilltalad, där åtalet rört brottet hets mot folkgrupp samt ett avgörande där bland annat en journalists arbetsdator blivit stulen i samband med ett inbrott i bostad. Sållningen genomfördes främst genom en granskning av den textmassa där sökorden förekom, men även genom en granskning av gärningsbeskrivning samt domslut för att förstå vad målet ifråga handlar om.

Därefter gjordes även en bortsållning av de avgöranden där den tilltalade friats för det aktuella brottet. Dessa avgöranden är inte relevanta för uppsatsen eftersom någon påföljdsbestämning då inte görs. Sållningen gjordes genom en granskning av domslut, i kombination med domskäl och gärningsbeskrivning i de fall där det förekom flera åtalspunkter.

Det kan framhållas att jag i insamlings- och urvalsprocessen inte har tagit hänsyn till huruvida avgörandena har överklagats eller inte. Det beror på att det som främst är av intresse är

[135] För tydlighets skull kan det framhållas att jag vid besvarandet av denna fråga har utgått ifrån den definition av begreppet journalist som ges i avsnitt 1.6.

domstolarnas straffvärdebedömning och inte den slutliga materiella utgången i målet. Läsaren bör därmed ha i åtanke att det är möjligt att de tilltalade i målen inte har befunnits skyldiga till brott enligt ett lagakraftvunnet avgörande, men även att överinstansen kan ha gjort en annorlunda bedömning i påföljdsdelen.

Efter ovan beskrivna sållning återstod 33 tingsrättsavgöranden. Dessa granskades mer i detalj för att avgöra om brottet verkligen riktats mot journalisten med anledning av dennes yrkesutövning, det vill säga att det funnits ett mer direkt samband mellan brottet och det faktum att målsäganden arbetar eller arbetat som journalist. Granskningen, som skedde genom en noga genomläsning av varje avgörande i dess helhet, resulterade i att jag sållade bort ytterligare två avgöranden. Urvalet blir i denna del givetvis i hög grad en bedömningsfråga där det finns utrymme för andra ställningstaganden. För ökad transparens bör därför en motivering till bortvalet ges. I det ena avgörandet ansågs den tilltalade ha gjort sig skyldig till ett fall av ofredande genom att ha skickat ett stort antal oönskade sms och e-postmeddelanden till målsäganden. I domskälen framgår att målsäganden arbetar som journalist, att hon i sitt arbete behövde hjälp med översättning och att hon genom en bekant fick kontakt med den tilltalade som därefter hjälpte till med tolkning. Tingsrätten skriver i domskälen att ”Texten i några sms talar för att [den tilltalade] önskat en personlig relation med [målsägande]”.[136] Jag delar denna bedömning med tingsrätten. Även om målsägandens yrkesutövning var anledningen till att hon och den tilltalade fick kontakt så tycks den oönskade kontakten ha haft en koppling till målsäganden som privatperson, snarare än hennes yrkesutövning. Avgörandet ingår därför inte i rättsfallsstudien. Det andra avgörandet som sållades bort rör försök till utpressning. I korthet var omständigheterna i målet följande. Målsäganden arbetar som frilansjournalist och har ett eget radioprogram. Som en följd av sitt journalistiska engagemang kom hon i en kontakt med en person som var kidnappad och hölls fången på Sinaihalvön samt dennes kidnappare. I samband med detta utgav sig målsäganden oriktigt för att vara släkt med den frihetsberövade personen. Målsäganden utsattes därefter för utpressningsförsök genom att de tilltalade, på uppdrag av personer inblandade i människorovet, försökte förmå henne att betala en lösensumma.[137] Brottet föranleddes visserligen av att målsäganden bland annat agerade i syfte att skaffa ett journalistiskt underlag. Jag har dock bedömt att kopplingen till yrkesutövningen ligger alltför långt bort; försöksgärningen har inte skett med anledning av målsägandens

[136] Stockholms tingsrätts dom i mål nr B 8244-14, meddelad den 3 september 2014.
[137] Solna tingsrätts dom i mål nr B 1390-13, meddelad den 28 juni 2013.

yrkesutövning utan snarare som en följd av att målsäganden utgett sig för att vara släkt med den kidnappade och att hon sagt sig försöka ordna fram en lösensumma.

Som bör ha framgått av ovanstående så återstod det efter insamlings- och urvalsprocessen totalt 31 tingsrättsavgöranden som blev föremål för studien. Avgörandena kommer i det följande att benämnas utifrån ett visst nummer i syfte att förenkla läsningen. För ytterligare uppgifter avseende de avgöranden som ingår i studien hänvisas till det register som finns i bilagan.

4.2. Beskrivning av analysinstrumentet

I avsnitt 1.4.2.2 framgick att en mall bestående av vissa frågor upprättades i syfte att tjäna som ett analysinstrument vid undersökningen av det insamlade materialet. Detta analysinstrument beskrivs i det följande. Eftersom undersökningen har både kvantitativa och kvalitativa innehållsanalytiska inslag är analysinstrumentet tvådelat.

Den första delen av undersökningen, vilken är mer kvantitativt inriktad, har genomförts med hjälp av följande huvudsakliga frågeställning samt underfrågeställning:

- Resonerar domstolen vid sin straffvärdebedömning kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?
    - Om inte, har samma omständighet haft betydelse för domstolens bedömning av brottsrubricering eller val av svårighetsgrad?

Den huvudsakliga frågeställningen ska ses som tyngdpunkten i denna del av undersökningen. Underfrågeställningen motiveras av att utgångspunkten är att så kallad ”dubbelräkning” av omständigheter ska undvikas.[138] I de fall som ett resonemang saknas skulle det alltså kunna bero på att domstolen anser sig ha tagit tillräcklig hänsyn till omständigheten inom ramen för ansvarsfrågan. Underfrågeställningen tjänar därför till att nyansera resultatet i viss mån.

Det insamlade materialet har, i samband med besvarandet av den huvudsakliga frågeställning som beskrivits ovan, sorterats i två grupper. De avgöranden där frågeställningen besvarades nekande hänförs till grupp 1. Grupp 2 avser istället de avgöranden där frågeställningen besvarades jakande. Det är således till avgörandena i grupp 1 som underfrågeställningen har riktats. Här bör något sägas om hur denna underfrågeställning har besvarats, då det i hög grad är kopplat till min tolkning av domskälen. För att omständigheten ska kunna sägas ha haft

[138] Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 45.

betydelse för domstolens bedömning av brottsrubricering eller val av svårighetsgrad har jag inte ansett det tillräckligt att det i domskälen konstateras att det är utrett att målsäganden arbetar som journalist eller liknande formulering. Det krävs istället att domstolen i samband med sin bedömning av brottsrubricering eller brottets svårhetsgrad på något sätt uttryckligen tillämpar den omständighet att målsäganden utsatts för brottet med anledning av sin yrkesutövning.

Den andra delen av undersökningen, vilken är mer kvalitativt inriktad, har genomförts med hjälp av följande frågeställningar:

- Beaktar domstolen vid sin straffvärdebedömning att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning och framgår det i så fall uttryckligen vilken betydelse som omständigheten har för straffvärdet?
- Vad är domstolens motivering till att domstolen beaktar eller inte beaktar omständigheten?
- Hänvisar domstolen till att ett visst lagrum har tillämpats vid bedömningen av straffvärdet?
- Har åklagaren angett i gärningsbeskrivningen att målsäganden är journalist?
- Har åklagaren angett i gärningsbeskrivningen att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?
- Framgår det av domen i övrigt att åklagaren har gjort gällande att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?

Dessa frågeställningar har varit riktade till avgörandena i grupp 2.

4.3. Rättsfallsstudiens resultat

4.3.1. Kvantitativ studie

I det här avsnittet presenteras det resultat som framkommit genom den första delen av undersökningen, vilken är mer kvantitativt inriktad. Därefter följer en sammanfattande diskussion kring resultatet.

4.3.1.1. Resonerar domstolarna vid straffvärdebedömningen kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?

Det här avsnittet behandlar frågan om domstolen vid sin straffvärdebedömning resonerar kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning.

Domstolen resonerar kring den aktuella omständigheten vid sin straffvärdebedömning i 10 av de 31 tingsrättsavgöranden som har granskats. Det motsvarar cirka 32 %. Annorlunda uttryckt är det mer vanligt att domstolen *inte* resonerar kring omständigheten i samband med straffvärdebedömningen. I 21 avgöranden saknas ett resonemang vilket motsvarar cirka 68 %.

Resultatet kan också uttryckas med hjälp av följande diagram:

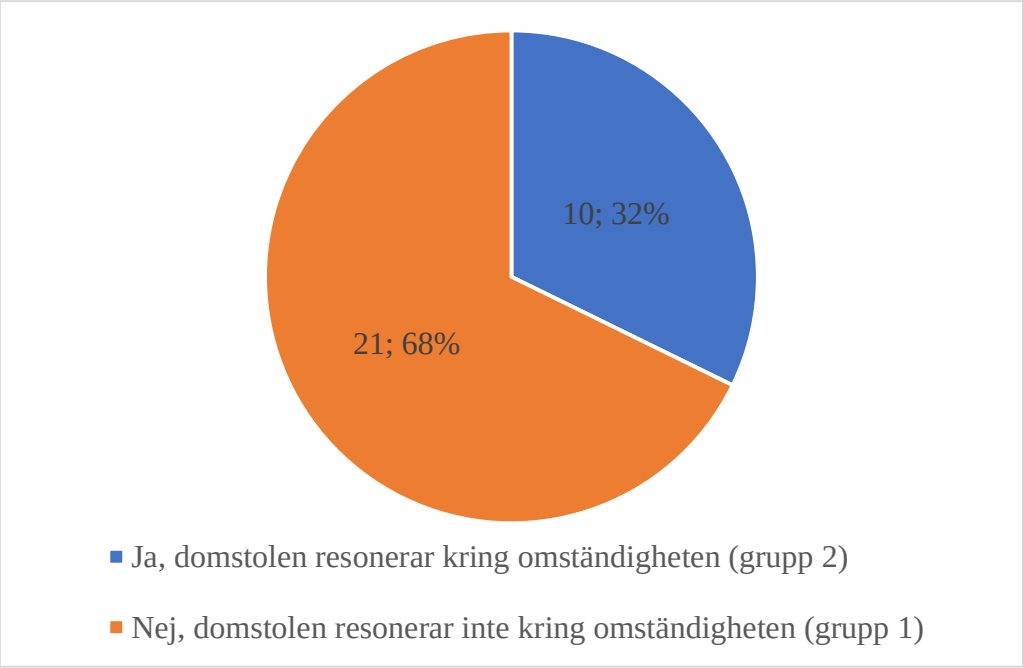

För att illustrera hur omständigheterna har sett ut i de avgöranden där domstolen inte resonerar kring att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning kan dom 11 tjäna som ett exempel. I korthet rörde målet ett fall av olaga hot, som bestått i att den tilltalade ”taggat” en journalist på dennes Twittersida och skrivit bland annat ”Dra tillbaka din artikel helt enkelt. Du har faktiskt bara det valet [målsägande]. Hoppas du läser detta, hoppas det är nervöst också. Borde vara." och "För drar du inte tillbaka den innan månadens slut. Då kommer helvetet till dig, […]”. I sin bedömning av påföljdsfrågan skriver tingsrätten enbart ”Påföljden kan stanna vid dagsböter”.

I fyra av de avgöranden som hänförs till grupp 1 så nämner dock domstolen omständigheten ifråga särskilt i samband med bedömningen av ansvarsfrågan, på ett sätt som tyder på att den har haft betydelse för bedömningen av brottsrubricering eller brottets svårighetsgrad. I två av fallen, dom 16 och dom 17, har det faktum att målsäganden arbetar som journalist haft betydelse för att de förtalsbrott som begåtts har bedömts som grova. Se exempelvis dom 16:

> ”[Den tilltalades] angrepp på [målsägande] har avsett dennes gärning som journalist. [Målsägande] har i förhöret med honom understrukit hur beroende han är av läsarnas förtroende och att [den tilltalades] oriktiga påståenden därför riskerat skada hans anseende som yrkesman.
>
> Det är en demokratisk grundbult att journalister tillåts utföra sitt arbete utan otillbörlig påverkan, vilket [den tilltalades] skriverier enligt tingsrätten måste ses som. Risken är annars stor att journalister tystas och inte vågar utföra den granskning och den nyhetsrapportering som utgör deras uppdrag. [Den tilltalades] ogrundade angrepp på [målsägandens] ära och heder är principiellt allvarliga.
>
> […] Det som anförts i de föregående styckena leder tingsrätten till slutsatsen att [den tilltalades] gärningar är så allvarliga att de ska bedömas som grovt förtal.”

Vidare tas den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning upp av domstolen i samband med bedömningen av ansvarsfrågan i dom 1 respektive dom 15.

I dom 1 anför tingsrätten följande:

> ”Såväl [målsägande A] som [målsägande B] har också berättat hur mailen har påverkat dem och deras tillvaro. Att hota journalister är dessutom ett hot mot demokratin. [Den tilltalade] kände till målsägandenas yrken. [Den tilltalade] förstod hur hoten skulle uppfattas. Hon har förklarat att hon visste att hon skulle bli anmäld. Det är ställt utom rimligt tvivel att [den tilltalade] gjort sig skyldig till olaga hot i enlighet med åtalet.”

I domen framhåller alltså tingsrätten att hot mot journalister utgör ett hot mot demokratin och att den tilltalade kände till att målsägandena A och B arbetar som journalister, i samband med sin bedömning av huruvida den tilltalade gjort sig skyldig till olaga hot.

I dom 15 anför tingsrätten följande:

> ”Tingsrätten kan inte göra annan bedömning än att [den tilltalade] avsiktligen till [målsägande] har uttalat hot om att skada honom. Hotet har varit ägnat att skrämma [målsägande] att inte skriva fler artiklar om [ett kloster]. Tingsrätten finner att åtalet är styrkt.”

Tingsrätten konstaterar således att hotet varit ägnat att skrämma målsäganden att inte skriva fler artiklar om en viss plats strax innan den slår fast att åtalet, som rörde olaga hot, är styrkt.

4.3.1.2. Sammanfattande diskussion

Resultatet visar att i majoriteten av avgörandena, 68 %, så resonerar inte tingsrätterna kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning när tingsrätterna bedömer straffvärdet. Att ett resonemang kring omständigheten saknas i domskälen innebär visserligen inte per automatik att domstolen inte har beaktat den i samband med bestämmandet av straffvärde i dessa fall. Med hänsyn till att det finns vissa krav på motivering av domskäl så bör dock slutsatsen ändå kunna dras att det är i en förhållandevis låg utsträckning som tingsrätterna i de undersökta avgörandena vid straffvärdebedömningen resonerar kring omständigheten eller som omständigheten medför att straffvärdet för brottet eller brotten blir högre.[139]

Därmed pekar resultatet också i riktning mot att tingsrätterna inte alltid använder den möjlighet som finns att, med stöd av 29 kap. 1 § 2 st. BrB, beakta att brottet har utgjort ett angrepp mot yttrandefriheten eller att brottet har skett med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen.[140] Det går dock inte att dra några säkra slutsatser avseende i vilken utsträckning som denna möjlighet faktiskt har förelegat eftersom det är beroende på omständigheterna i det enskilda målet. Det kan i detta sammanhang noteras att allmänpreventiva intressen inte har kunnat beaktas i något fall. Det beror på att samtliga avgöranden avser tiden efter den ändring av 29 kap. 1 § BrB som medförde att möjligheten att beakta andra omständigheter än de som anges i lagtexten försvann.[141]

---

[139] Kraven på brottmålsdomars innehåll följer av 30 kap. 5 § RB och art. 6 EKMR. För en utförligare redogörelse för de krav på domskäl som följer av art. 6 EKMR, hänvisas till Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 5 uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015, s. 313–317.
[140] Se avsnitt 3.4 för en utförligare redogörelse för denna möjlighet.
[141] Prop. 2009/10:147, s. 13; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 148.

Resultatet kan inte enbart förklaras med att omständigheten har påverkat bestämmandet av brottsrubricering eller brottets svårighetsgrad, det vill säga att domstolen redan anser sig ha tagit tillräcklig hänsyn till omständigheten.[142] Detta eftersom det enligt min bedömning enbart är i 4 av de 21 avgörandena i grupp 1 som så skulle kunna vara fallet. Det går visserligen att fråga sig vilken betydelse brottens koppling till målsägandenas yrken egentligen har för prövningen av om gärningen uppfyller rekvisiten i straffbestämmelsen om olaga hot avseende dom 1 och dom 15. Möjligen har det snarare haft betydelse för bedömningen av uppsåt. Inom ramen för denna studie räcker det dock att uppmärksamma att hänsynstagandet *kan* ha medfört att tingsrätten i samband med påföljdsbestämningen inte resonerar kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning.

Sammanfattningsvis kan konstateras att resultatet visar på att det i den faktiska rättstillämpningen varierar huruvida det får betydelse för domstolens straffvärdebedömning att målsäganden är journalist och har utsatts för brott med anledning av sin yrkesutövning. Även om domstolen vid straffvärdebedömningen resonerar kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning så innebär det emellertid inte att det i slutändan medför att domstolen ser allvarligare på gärningen. Detta kommer att belysas i den följande undersökningen av avgörandena i grupp 2.

4.3.2. Kvalitativ studie

I det här avsnittet presenteras det resultat som framkommit genom den andra, mer kvalitativt inriktade delen av undersökningen. Det är således avgörandena i grupp 2 som behandlas. Därefter sker en sammanfattande diskussion kring resultatet i sin helhet.

4.3.2.1. Beaktar domstolarna omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning som försvårande för straffvärdet?

Det här avsnittet behandlar frågan om domstolen vid sin straffvärdebedömning beaktar att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning och om det i så fall framgår uttryckligen vilken betydelse denna omständighet har för straffvärdet.

[142] Jfr. prop. 1987/88:120, s. 81 och Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 45 om att s.k. ”dubbelräkning” ska undvikas.

Dom	Beaktar domstolen vid sin straffvärdebedömning att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?	Framgår det i så fall uttryckligen vilken betydelse som omständigheten har för straffvärdet?
22	Ja	Nej
23	Nej	-
24	Ja	Nej
25	Ja	Ja, att brottsligheten därför har ”ett relativt högt straffvärde”
26	Ja	Nej, inte utöver att det är försvårande
27	Ja	Nej
28	Nej	-
29	Ja	Nej
30	Ja	Nej
31	Ja	Nej

Omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning beaktas av domstolen vid straffvärdebedömningen i 8 av de 10 avgörandena.

Det kan uppmärksammas att det i avgörandena förekommer att domstolarnas resonemang kring omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning inte uttryckligen sätts i relation till straffvärdet. Se exempelvis dom 22:

> ”Det olaga hot som [den tilltalade] gjort sig skyldig till har riktats mot en journalist med anledning av vad hon skrivit i en tidning. Brottet är allvarligt då det utgjort ett angrepp på yttrande- och pressfriheten. […] Tingsrätten anser att omständigheterna vid brottet inte har varit sådana att påföljden måste bestämmas till fängelse.”

Eftersom det i dessa avgöranden inte framgår att omständigheten har tillmätts betydelse i något annat hänseende så har jag emellertid utgått ifrån att det är i förhållande till straffvärdet som omständigheten har beaktats som försvårande.

Resultatet visar vidare att det är i undantagsfall som det uttryckligen framgår av domskälen vilken betydelse som omständigheten har för straffvärdet. I dom 25 anger domstolen att omständigheten medför att de olaga hot som den tilltalade döms för har ”ett relativt högt straffvärde”.

4.3.2.2. Vad är domstolarnas motivering till att de beaktar eller inte beaktar att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?

Det här avsnittet behandlar frågan om domstolens motivering till att domstolen beaktar eller inte beaktar omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning. Motiveringarna beskrivs dom för dom. För att ge läsaren ett sammanhang ges först ett kort referat avseende varje avgörande.

<u>Dom 22</u>

I dom 22 dömdes den tilltalade bland annat för att ha begått ett fall av olaga hot genom att skriva ett meddelande på en tidnings, tillika målsägandens arbetsgivares, Facebook-sida. Bakgrunden var att målsäganden hade skrivit en artikel om den tilltalade som hade publicerats i tidningen.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> ”Det olaga hot som [den tilltalade] gjort sig skyldig till har riktats mot en journalist med anledning av vad hon skrivit i en tidning. Brottet är allvarligt då det utgjort ett angrepp på yttrande- och pressfriheten. Det på distans meddelade hotet har emellertid skrivits av [den tilltalade] av obetänksamhet och då han varit i affekt över att det i en artikel lämnats felaktiga uppgifter rörande honom. […] Tingsrätten anser att omständigheterna vid brottet inte har varit sådana att påföljden måste bestämmas till fängelse.”

Domstolens motivering till att beakta omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning består i att brottet har utgjort ett angrepp på yttrande- och pressfriheten. I och med att domstolen uppmärksammar att hotet har riktats mot en journalist på grund av vad hon skrivit i en tidning så framgår att motivet för gärningspersonens handlande enligt domstolen har varit att angripa just dessa friheter. Domstolen motiverar emellertid inte *varför* ett angrepp mot dessa friheter kan verka försvårande för straffvärdet. Det kan också noteras att det faktum att brottet föranletts av en artikel som målsäganden skrivit samtidigt också medför att tingsrätten ser förmildrande på det inträffade på grund av att den tilltalade vid gärningen har varit i affekt över artikelns innehåll.

Dom 23

I dom 23 påstods den tilltalade ha tvingat en fotograf att radera en bild som fotografen strax innan hade tagit på ett supportertåg i vilket den tilltalade befann sig. Bilden togs i samband med att fotografen bevakade en fotbollsmatch för en tidnings räkning. Den tilltalade dömdes för olaga tvång.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> ”Under huvudförhandlingen diskuterades om det inträffade även var att se som ett angrepp på pressfriheten, och i förlängningen den fria åsiktsbildningen, som vi har och värnar i Sverige samt om straffvärdet därför skulle bedömas vara högre än det annars varit, även om orden under förhandlingen föll annorlunda.
>
> Det är upplyst att pressfotografer när de befinner sig på arenor under idrottsevenemang ofta bär en särskiljande väst som upplyser om dess yrkesroll och att [målsägande] vid tillfället inte bar en sådan väst eller något annat särskiljande plagg. Det ligger i sakens natur att den som tar fotografier bär på någon form av kamerautrustning. Detta gäller oavsett om de arbetar som anställda eller som frilans för mediaföretag, är naturfotografer, fotbollsbloggare eller liknande. Det kan vidare väl tänkas gälla för sådana personer, eventuellt med kopplingar till andra lags supporterklubbar, som av mindre trevliga skäl vill dokumentera vilka som tar täten för ett visst fotbollslags supportarar under säsongspremiären av allsvanskan [sic!].
>
> Att en fotograferande person bär kamera och ryggsäck betyder inte att den som ser detta direkt blir medveten om att alla angrepp som riktas mot kameramannen i fråga också är ett angrepp på pressfriheten. Tingsrätten är inte heller övertygad om att [den tilltalade] hade en sådan avsikt med sitt agerande. Tingsrätten finner därför att det faktum att [målsägande] frilansade som fotograf för en, i vart fall för närkingar välkänd, dagstidning vid händelsen inte ska medföra att [den tilltalades] gärning ska bedömas strängare än annars.”

Att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning får ingen betydelse för domstolens straffvärdebedömning. Domstolens motivering till detta är att det inte anses klarlagt att gärningspersonen har vetat om att målsäganden var pressfotograf. Därmed är

det inte heller klarlagt att avsikten med gärningspersonens handlande har varit att angripa pressfriheten. Enligt tingsrätten kan ett angrepp på pressfriheten och i förlängningen på den fria åsiktsbildningen medföra ett högre straffvärde under förutsättning att gärningspersonen haft för avsikt att angripa dessa. Domstolen motiverar emellertid inte *varför* ett angrepp mot dessa friheter kan verka försvårande för straffvärdet.

Dom 24

I dom 24 dömdes den tilltalade för olaga hot begånget gentemot chefredaktören för en viss tidning. Hotet uttalades i ett samtal mellan den tilltalade och en polisman och bakgrunden var ett antal granskande artiklar som den aktuella tidningen tidigare hade publicerat.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> ”Motivet för hotet har av allt att döma varit att angripa [målsägande] i egenskap av chefredaktör i anledning av artiklar som hennes tidning publicerat. Det kan därmed även sägas ha utgjort ett angrepp på yttrande [sic!] och pressfriheten. Gärningen har ett inte ringa straffvärde […].”

Omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning får betydelse för domstolens bedömning av straffvärdet. Även i detta fall är domstolens motivering att gärningen, som en följd av den tilltalades motiv, har utgjort ett angrepp på yttrande- och pressfriheten. Domstolen motiverar emellertid inte *varför* ett angrepp mot dessa friheter kan verka försvårande för straffvärdet.

Dom 25

I dom 25 dömdes den tilltalade bland annat för att på en tidningsredaktion ha hotat tre personer som arbetade på tidningen. Detta genom att göra uttalanden med innebörd att han skulle spränga redaktionen samt skada en av målsägandena. Den tilltalade befann sig på redaktionen för att hämta en kvinna som han haft ett förhållande med. Kvinnan hade följt med en av målsägandena till dennes kontor. Samma målsägande hade tidigare träffat både kvinnan och den tilltalade med anledning av en artikel som målsäganden skrivit.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> ”De hot [den tilltalade] har uttalat mot [målsägande A] och tidningens redaktion har bland annat haft sin grund i en tidningsartikel skriven av [målsägande A]. I en

> demokrati ingår pressfrihet som en självklar del i definitionen och syftar i första hand till att förhindra myndigheters förhandscensur av tidningar och etermedier. Pressfriheten är dock en sådan viktigt [sic!] princip i ett demokratiskt samhälle att tingsrätten finner att den även får betydelse för bedömningen av straffvärdet för den brottslighet [den tilltalade] gjort sig skyldig till mot [målsägande A], [målsägande B] och [målsägande C]. De olaga hot han döms för i denna del har därför ett relativt högt straffvärde."

Domstolen uttrycker att pressfriheten, eftersom den är en sådan viktig princip i ett demokratiskt samhälle, får betydelse för bedömningen av straffvärdet avseende de olaga hot som den tilltalade döms för. Det framgår dock inte explicit varför tingsrätten anser att pressfriheten aktualiseras i förhållande till samtliga målsägande. Är det på grund av att en av målsägandena tidigare har skrivit en artikel av den tilltalade? Eller är det för att hotet har riktats mot journalister? Domstolen motiverar heller inte *varför* ett angrepp mot pressfriheten kan verka försvårande för straffvärdet.

<u>Dom 26</u>

I dom 26 dömdes den tilltalade för att ha hotat en målsägande genom att skicka ett antal e-postmeddelanden till målsägandens e-postbrevlåda hos den tidning där målsäganden arbetade som journalist. E-postmeddelandena innehöll bland annat direkta dödshot.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> "Utöver hotens innehåll i sig och det sätt som de skickats på är det av betydelse att de har riktats mot [målsägande] i dennes egenskap av journalist. Hoten innehåller visserligen inte uttryckliga formuleringar angående [målsägandens] journalistiska verksamhet. Dödshot som riktas mot en journalist måste dock i sig anses riskera att medföra en påverkan på den utsattes journalistiska verksamhet, något som måste bedömas vara försvårande när straffvärdet av en gärning av sådan typ ska bedömas."

Av domskälen framgår att domstolen menar att dödshot mot en journalist *i sig* medför en risk för påverkan på den utsattes journalistiska verksamhet. Däremot framgår inte vilket uppsåt som den tilltalade har haft i förhållande till detta, eller vad den tilltalades avsikt eller motiv med

gärningen har varit. Domstolen motiverar heller inte *varför* risken för att den utsattes journalistiska verksamhet påverkas kan verka försvårande för straffvärdet.

Dom 27

I dom 27 dömdes den tilltalade för att ha hotat en journalist genom att på Twitter ha uttryckt att journalisten borde få ett nackskott.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> ”Det är fråga om dödshot riktat mot en journalist i dess yrkesroll. Hotet har dock uttryckts på internet och har inte förstärkts på något sätt genom fysiskt agerande. Tingsrätten instämmer i åklagarens bedömning att påföljden kan stanna vid ett kraftigt bötesstraff.”

Påföljdsbedömningen är i sin helhet väldigt kortfattad. Domstolen konstaterar enbart att det är fråga om dödshot riktat mot en journalist i dess yrkesroll – den tilltalades motiv eller avsikter med gärningen berörs inte. Det framgår inte heller *varför* det faktum att en journalist har blivit dödshotad kan få betydelse för straffvärdet.

Dom 28

I dom 28 dömdes den tilltalade för att ha ofredat två journalister i samband med att journalisterna befann sig på en konsert för att liverapportera om den. Det ena ofredandet bestod i att den tilltalade hade slagit igen målsägande A:s dator på hennes händer. Det andra ofredandet bestod i att den tilltalade upprepade gånger hade slagit hårt på tangenterna på målsägande B:s dator samt försökt slita den ur händerna på honom.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> ”Åklagaren och [målsägande B] har emellertid gjort gällande att det ska ses som försvårande att gärningarna begåtts mot journalister då de utövat sitt yrke, i detta fall bestående i att de liverapporterat från en konsert. Tingsrätten gör i denna del följande bedömning. Det saknas förvisso anledning att ifrågasätta målsägandenas uppgifter om att de upplyst [den tilltalade] om att de arbetat. Som tingsrätten funnit ovan har [den tilltalades] beteende varit så pass hänsynslöst att det är att betrakta som ett straffbart ofredande. Däremot finns det enligt tingsrättens

> uppfattning inte tillräckligt stöd i utredningen för att [den tilltalade] angripit målsägandena just för att de varit journalister, eller att han haft något syfte att försöka hindra journalistiska gärningar. Mot den bakgrunden gör sig de hänsyn som i vissa fall kan medföra att det ses särskilt allvarligt på angrepp på journalister inte gällande i detta fall. Det är alltså inte fråga om något s.k. artbrott, och inte heller ska straffvärdet anses högre än vanligt för denna typ av ofredanden."

I det här fallet uttrycker domstolen att det inte är tillräckligt att målsägandena informerat den tilltalade om att de var på platsen för att arbeta. För att det ska finnas skäl att se särskilt allvarligt på ett angrepp mot en journalist så krävs enligt tingsrätten att den tilltalade angripit målsäganden just för att denne är journalist eller i syfte att försöka hindra journalistiska gärningar. Eftersom så inte ansågs bevisat genom vad som framkommit i utredningen påverkades inte straffvärdet. Domstolens motivering har en tydlig koppling till den tilltalades avsikt eller motiv med gärningen.

<u>Dom 29</u>

I dom 29 dömdes den tilltalade för att ha uttalat ett hot under ett samtal med en reporter på en tidning, genom att säga att han skulle bomba eller ta till våld om det skrevs mer i tidningen om ett visst ärende. Som en följd av att hotet riktades både mot reportern och dennes kollegor dömdes den tilltalade för olaga hot begånget mot sex målsägande.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> "[Den tilltalade] har hotat en tidningsredaktion i syfte att få dess medlemmar att inte skriva och publicera uppgifter om ett ärende som berört hans familj. Brottet har inte bara framkallat allvarlig fruktan för egen eller andras säkerhet till person eller egendom utan också utgjort ett allvarligt angrepp på det fria ordet. Vid en samlad bedömning finner tingsrätten att påföljden […]."

Domstolens motivering till att den beaktar omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist är att den tilltalade har begått gärningen med en viss avsikt – att påverka den journalistiska verksamheten – och att brottet har utgjort ett angrepp på det fria ordet. Domstolen motiverar emellertid inte *varför* ett angrepp med detta syfte eller angrepp mot det fria ordet kan verka försvårande för straffvärdet.

Dom 30

I dom 30 dömdes den tilltalade för ett fall av olaga hot begånget mot en pressfotograf. Hotet bestod i ett uttalande med innebörden att den tilltalade skulle slå målsäganden till marken om målsäganden inte raderade fotografier som denne tagit i sitt uppdrag som pressfotograf, samt ett uttalande om att den tilltalade skulle slå sönder målsägandens kamera.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> ”Hoten har vidare riktats mot en pressfotograf med det uppenbara syftet att hindra honom i hans arbete. Hoten har medfört rädsla och obehag för [målsägande] och har varit ägnade att framkalla allvarlig fruktan för [målsägandens] säkerhet och egendom. […] Vid en sammanvägning av dessa omständigheter konstaterar tingsrätten att hoten – även om det enbart varit fråga om muntliga hot – varit så allvarliga att straffvärdet för gärningen ligger på fängelsenivå.”

Domstolens motivering till att beakta omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist är knapphändig. Domstolen framhåller gärningspersonens syfte med att hota pressfotografen - att hindra honom i hans journalistiska arbete – men motiverar inte *varför* ett angrepp med detta syfte kan verka försvårande för straffvärdet.

Dom 31

I dom 31 dömdes den tilltalade för olaga hot begånget mot tre journalister som arbetade på Aftonbladet. Den tilltalade ansågs ha gjort sig skyldig till olaga hot genom att han ”taggat” målsägandena på sin Twittersida och i samband med detta skrivit bland annat att han skulle sparka sönder deras huvuden.

I domskälen anför domstolen bland annat följande:

> ”[Den tilltalade] har vidare befunnits skyldig till att ha hotat tre journalister vid Aftonbladet. Det står klart att det inte var fråga om något personligt angrepp utan för att de enligt [den tilltalade] skriver för en feministisk tidning. Ett sådant angrepp på journalisters arbete och rätt att skriva förskyller också fängelse.”

Domstolens motivering till att den beaktar att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning är kortfattad. Domstolen framhåller att den tilltalade har hotat målsägandena just för att de är journalister och att detta utgör ett angrepp på journalisters

arbete och rätt att skriva. Domstolen motiverar emellertid inte *varför* ett sådant angrepp kan verka försvårande för straffvärdet.

4.3.2.3. Hänvisar domstolarna till att ett visst lagrum har tillämpats vid bedömningen av straffvärdet?

Det här avsnittet behandlar frågan om huruvida domstolen hänvisar till att ett visst lagrum har tillämpats vid bedömningen av straffvärdet.

Dom	Hänvisar domstolen till att ett visst lagrum har tillämpats vid bedömningen av straffvärdet?
22	Nej
23	Nej
24	Nej
25	Nej
26	Nej
27	Nej
28	Nej
29	Nej
30	Nej
31	Nej

I samtliga avgöranden saknas en hänvisning i domskälen eller domslutet till vilket lagrum som har tillämpats i förhållande till omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning.

4.3.2.4. Hur är gärningsbeskrivningarna utformade och gör åklagarna gällande att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?

Det här avsnittet behandlar frågorna om åklagaren i gärningsbeskrivningen har angett att målsäganden är journalist respektive angett att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning. Vidare behandlas frågan om huruvida det framgår av domen i övrigt att åklagaren har gjort gällande att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning.

Dom	Har åklagaren angett i gärningsbeskrivningen att målsäganden är journalist?	Har åklagaren angett i gärningsbeskrivningen att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?	Framgår det av domen i övrigt att åklagaren har gjort gällande att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning?
22	Nej	Nej	Nej
23	Nej, det framgår dock att målsäganden är fotograf	Nej	Ja (det framgår att saken diskuterats under huvudförhandlingen)
24	Nej	Nej	Nej
25	Nej, det framgår dock att målsägandena arbetar på en tidningsredaktion	Nej	Nej
26	Ja	Ja	-
27	Nej	Nej	Nej
28	Nej	Nej	Ja
29	Ja	Nej	Nej
30	Ja	Nej	Nej
31	Nej	Nej	Nej

Åklagaren har angett att målsäganden är journalist i gärningsbeskrivningen i tre av de tio avgöranden som har undersökts.

I ett av avgörandena, dom 26, har åklagaren utformat gärningsbeskrivningen på ett sätt som tyder på att åklagaren uttryckligen lyfter fram att det föreligger försvårande omständigheter i målet. Detta genom att åklagaren uttrycker följande:

> ”Hotet, som riktades mot [målsägande] i egenskap av journalist och sändes tillsammans med rasistiska uttalanden om etniska minoriteter i Sverige, […].”

I två andra avgöranden, dom 23 och dom 28, framgår det av domen i övrigt att åklagaren har gjort gällande att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning.

4.3.2.5. Sammanfattande diskussion

Det allmänna intrycket av domstolarnas motiveringar till att de beaktar eller inte beaktar omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning är att de i många fall inte är särskilt utförliga. Det går dock ändå att skönja vissa mönster i de framförda motiveringarna eller argumenten. Det tydligaste mönstret som går att utläsa är att domstolarna i flera fall explicit uttrycker att när brottet har utgjort ett angrepp mot yttrandefriheten eller pressfriheten så kan detta få betydelse för straffvärdebedömningen. I denna del varierar tingsrätternas skrivningar avseende kopplingen till de grundlagsskyddade friheterna. I ett par fall framhålls att brottet utgjort ett angrepp på yttrande- och pressfriheten, i ett fall framhålls enbart pressfriheten, i ett fall framhålls det fria ordet och i ett fall pressfriheten i kombination med den fria åsiktsbildningen. Det framgår dock inte i avgörandena om brottet anses utgöra ett angrepp på den enskilde journalistens friheter eller om exempelvis yttrandefriheten berörs på ett mer övergripande eller generellt plan i samhället. Här kan jämföras med regleringen avseende brott mot medborgerlig frihet, se 18 kap. 5 § BrB, och rekvisitet att yttrandefriheten ska sättas i fara vilket tar sikte på en vidare krets av medborgare.[143]

Det saknas också i samtliga fall motiveringar till *varför* ett angrepp mot yttrandefriheten eller liknande bör beaktas inom ramen för straffvärdebedömningen, det vill säga vad som är den rättsliga grunden för att journalisterna ges ett straffrättsligt skydd i dessa fall som en följd av att de utsatts för brotten med anledning av deras yrkesutövning. Tingsrätterna har inte heller i något avgörande hänvisat till vilket lagrum som har tillämpats vid bedömningen av straffvärdet. Den brottstyp som är aktuell i de avgöranden där tingsrätten har beaktat omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning är olaga hot. Det främsta syftet med bestämmelsen om olaga hot är att ge ett straffrättsligt skydd för vissa angrepp mot en enskild persons känsla av trygghet till sin person, egendom, frihet och frid.[144] Skyddsintresset avseende yttrande- respektive pressfriheten ligger således bortom det intresse som detta brott i första hand är avsett att skydda varför det är av än större intresse att motivera varför ett angrepp mot dessa friheter bör tillmätas betydelse inom ramen för straffvärdebedömningen. Tingsrätternas bedömningar i dessa fall kan dock ändå anses falla inom ramen för 29 kap. 1 § 2 st. BrB. Som har beskrivits i avsnitt 3.4 finns, enligt doktrin och hovrättspraxis, stöd för att vid straffvärdebedömningen kunna beakta ett överskjutande uppsåt

[143] Se avsnitt 3.4.
[144] Bäcklund m.fl., *Brottsbalken m.m.*, kommentaren till 4 kap. 5 §, Norstedts Juridik, JUNO.

att angripa yttrandefriheten eller att påverka den allmänna åsiktsbildningen. Domstolarnas motiveringar visar på att möjligheten att beakta dessa typer av överskjutande uppsåt också används av tingsrätter när de bedömer straffvärdet i den faktiska rättstillämpningen. Det innebär att journalister som utsätts för brott med anledning av sin yrkesutövning, i viss utsträckning, i praktiken kommer i åtnjutande av det straffrättsliga skydd som ges enligt rättskällorna.

Ett annat mönster som går att se i domstolarnas motiveringar är att domstolarna i ett flertal avgöranden gör uttalanden om gärningspersonens avsikt eller motiv. I ett par fall har tingsrätternas resonemang en tydlig koppling till det subjektiva överskott som utgör en del av brottskonstruktionen avseende brott mot medborgerlig frihet, vilket framgår av att avsikten är mer ”framåtblickande”. Som ett exempel kan nämnas dom 29 där tingsrätten framhåller att hotet har skett i syfte att få en tidningsredaktions medlemmar att inte skriva och publicera uppgifter om ett visst ärende. Det förekommer även uttalanden om den tilltalades avsikt eller motiv utifrån ett mer ”bakåtblickande” perspektiv. Här kan som exempel nämnas dom 24 där tingsrätten anger att motivet har varit att angripa målsäganden i egenskap av chefredaktör i anledning av artiklar som hennes tidning publicerat. Gärningspersonens avsikt eller motiv är därmed i flera fall grunden till att domstolarna ser mer allvarligt på gärningen. Avsikten eller motivet kopplas också i flera fall samman med ett konstaterande att brottet utgjort ett angrepp mot yttrande- eller pressfriheten.

Huruvida ett angrepp på yttrandefriheten eller pressfriheten kan beaktas är avhängigt gärningspersonens uppsåt i förhållande till angreppet.[145] Att det finns ett krav på subjektiv täckning blir särskilt tydligt i dom 23 och dom 28 där tingsrätterna kommer fram till att straffvärdet inte bör höjas, eftersom det inte är klarlagt att de tilltalade haft en viss avsikt eller ett visst syfte med sitt handlande. Detta illustrerar det faktum att det inte finns rättsligt stöd för att se allvarligare på gärningen enbart på grund av att den som har utsatts för brottet är journalist.

Det finns också exempel på avgöranden där domstolarnas motiveringar är mer otydliga. Exempelvis skriver tingsrätten i dom 27 att ”det är fråga om dödshot riktat mot en journalist i dess yrkesroll”. Det framgår inte över huvud taget varför detta får betydelse för straffvärdebedömningen eller på vilken grund hänsyn kan tas till det. Liknande otydligheter finns även i dom 31 – varför anses ett angrepp på journalisters arbete och deras ”rätt att skriva” förskylla fängelse?

[145] Jfr. kravet på subjektiv täckning, se prop. 1987/88:120, s. 81; NJA 2014 s. 559 p. 6; NJA 2013 s. 376 p. 16.

Rättsfallsstudiens resultat visar att omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning beaktas vid domstolens bedömning av straffvärdet i 8 av de 10 avgöranden som har undersökts närmare. Det betyder att omständigheten beaktas vid straffvärdebedömningen i totalt 8 av de 31 avgöranden som rättsfallsstudien omfattar. I majoriteten av de avgöranden där omständigheten får betydelse för straffvärdet framgår det dock inte uttryckligen av domskälen vilken betydelse som omständigheten har för straffvärdet. Det går därför inte att fastställa exakt hur starkt straffrättsligt skydd som journalister som utsätts för brott med anledning av deras yrkesutövning faktiskt har vid straffvärdebedömningen.

Resultatet visar också att åklagaren endast i 3 av 10 avgöranden har angett i gärningsbeskrivningen att målsäganden eller målsägandena är journalister. Däremot har åklagaren uttryckligen angett i en gärningsbeskrivning att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning, se dom 26. Vidare framgår i två avgöranden, dom 23 och dom 28, att åklagaren under huvudförhandlingen har gjort gällande att det ska ses som försvårande att brotten har begåtts mot journalister med anledning av deras yrkesutövning. Det kan visserligen inte hållas för visst att det alltid framgår av en dom huruvida åklagaren har gjort gällande att det föreligger försvårande omständigheter. Resultatet pekar emellertid i riktning mot att åklagaren i vart fall inte alltid gör gällande att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att målsäganden är journalist. Detta bör få betydelse för vilket straffrättsligt skydd som yrkesgruppen ges i samband med att domstolen ska bestämma straffvärdet. Det beror inte minst på att det krävs att en omständighet har tagits upp och behandlats under processen i målet för att domstolen ska kunna beakta den som försvårande i de fall den inte framgår av åklagarens gärningsbeskrivning.[146]

[146] Jfr. NJA 2003 s. 486, angående vilka försvårande omständigheter som ansågs kunna ligga till grund för bedömningen av om ett brott varit att anse som grovt.

5. Avslutande analys och sammanfattande slutsatser

I det föregående kapitlet presenterades en rättsfallsstudie, bestående av en undersökning av tingsrätters bedömningar av straffvärdet för brott som begåtts mot journalister med anledning av deras yrkesutövning. I nästa avsnitt diskuteras och analyseras hur rättsfallsstudiens resultat förhåller sig till principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling – principer vilka domstolen har iaktta när den ska bedöma straffvärdet i ett enskilt fall.[147] Diskussionen knyts ihop med den beskrivning av hur lagstiftningen kan tolkas och tillämpas som getts i kapitel 3. Därefter följer slutsatser och avslutande reflektioner.

5.1. Domstolarnas straffvärdebedömningar i förhållande till principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling

5.1.1. Proportionalitet

Av den undersökning av lagtext, förarbeten, rättspraxis samt doktrin som har presenterats i kapitel 3 framgår att domstolen under vissa förutsättningar har möjlighet att med stöd av 29 kap. 1 § 2 st. BrB beakta den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning som en försvårande omständighet vid bedömningen av brottets straffvärde. Med andra ord kan den typen av gärningar enligt nuvarande reglering i vissa fall betraktas som mer klandervärda än motsvarande gärningar där en sådan koppling till en journalists yrkesutövning saknas. I enlighet med proportionalitetsprincipen bör därmed gärningar med en sådan koppling straffas strängare.

Att ett brott bör anses som mer klandervärt för att det har begåtts mot en journalist kan, vid bestämmande av straff i det enskilda fallet, idag inte motiveras genom allmänpreventiva överväganden såsom att denna typ av brott har ökat i frekvens och att detta utgör ett nationellt problem som bör motverkas genom skärpta straff. Det beror på att det sedan 2010 inte finns möjlighet för domstolen att beakta sådana allmänpreventiva argument i samband med straffvärdebedömningen.[148] Det är därmed inte möjligt för domstolen att i detta hänseende se den enskilda gärningen i sin kontext.

[147] För en utförligare beskrivning av dessa principer, se kapitel 2.
[148] Prop. 2009/10:147, s. 13; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 148.

Grunden för den relativa proportionaliteten, det vill säga att det går att hävda att ett brott mot en journalist förtjänar ett strängare straff än ett motsvarande brott som inte har begåtts mot en journalist, är istället hänförlig till ett överskjutande uppsåt hos gärningspersonen. Att denna gärningstyp kan betraktas som mer allvarlig i jämförelse med andra gärningstyper är med andra ord snarare en följd av de avsikter eller motiv som gärningspersonen har haft än av vilken konkret effekt som gärningen i praktiken har fått. Närmare bestämt krävs att gärningspersonen har begått brottet med uppsåt att angripa målsägandens grundlagsstadgade yttrandefrihet eller med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen. Sammanfattningsvis innebär detta att det faktum att ett brott har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning inte nödvändigtvis medför att gärningspersonen bör tilldelas ett strängare straff enligt nuvarande reglering. Journalister som har utsatts för brott innehar därmed inte ett särskilt straffrättsligt skydd på ett generellt plan.

Vidare kan den relativa proportionaliteten som föreligger enligt nuvarande reglering i viss mån sägas vara ett utflöde av det skydd för brottsliga angrepp mot yttrandefriheten och den allmänna åsiktsbildningen som återfinns i stadgandet om brott mot medborgerlig frihet, se 18 kap. 5 § BrB. I denna del bör en skiljelinje kunna dras mellan brott mot medborgerlig frihet och andra brottstyper. I det förra fallet tas utgångspunkten för straffvärdebedömningen i de brottsinterna faktorer som är knutna till bestämmelsen, medan det för andra brottstyper handlar om att ta hänsyn till omständigheter som ligger utanför det primära skyddsintresse som den aktuella straffbestämmelsen tar sikte på.

Den relativa proportionaliteten kommer emellertid till uttryck på förhållandevis olika sätt i motiveringarna i de avgöranden i rättsfallsstudien där tingsrätterna för ett resonemang med koppling till den omständighet att brottet har begåtts med anledning av en journalists yrkesutövning. Ett tydligt mönster går visserligen att skönja genom att argumentationen i de flesta fall upprätthålls kring intresset av att värna yttrandefriheten och pressfriheten. Enligt min mening går det dock inte att se någon övergripande enhetlighet i tingsrätternas rättstillämpning. Skrivningarna varierar och det saknas tydlighet kring *varför* exempelvis ett angrepp mot yttrandefriheten bör beaktas i straffskärpande riktning. Det finns heller inget fall där domstolen direkt hänvisar till 29 kap. 1 § BrB eller 29 kap. 2 § BrB som grund för sitt resonemang.

Av rättsfallsstudien framgår att tingsrätterna endast i 32 % av de avgöranden som omfattas av studien resonerar kring den omständighet att brottet begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning vid tingsrätternas bedömning av brottslighetens straffvärde. Resultatet

kan inte enbart förklaras med att domstolen ansett sig ha tagit tillräcklig hänsyn till omständigheten i samband med valet av brottsrubricering eller svårighetsgrad och därför velat undvika ”dubbelräkning”. Eftersom underlaget är begränsat försvårar det möjligheten att dra generella slutsatser av studien, något som det heller inte finns för avsikt att göra. Resultatet tyder dock på att denna omständighet – i vart fall uttryckligen – långt ifrån alltid medför att straffvärdet för ett brott som begåtts mot en journalist blir högre. Risken är därför att den straffrättsliga reaktionen inte alltid står i proportion till brottets allvar i dessa fall på grund av att omständigheten inte uppmärksammas och därmed inte heller påverkar domstolarnas bedömning av hur klandervärd den aktuella gärningen är – trots att så hade varit möjligt enligt nuvarande reglering. Det innebär i sin tur att proportionalitetsprincipen inte får ett fullt genomslag i rättstillämpningen.

5.1.2. Ekvivalens och rättslig likabehandling

Domstolen har vid sidan av proportionalitetsprincipen även att beakta principerna om ekvivalens och rättslig likabehandling när den ska bedöma straffvärdet. Som nyss nämnts visar rättsfallsstudiens resultat på att den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning inte alltid medför ett högre straffvärde. Resultatet pekar därför i riktning mot att straffvärdebedömningen inte görs på ett enhetligt sätt när det gäller denna typ av brott. Detta eftersom tingsrätterna i majoriteten av de avgöranden som har undersökts inte resonerar kring den aktuella omständigheten och därmed inte heller beaktar den. Det kan betraktas som problematiskt sett till principerna om ekvivalens och rättslig likabehandling. Om en tingsrätt i ett fall bedömer det som försvårande för straffvärdet att ett olaga hot har begåtts i syfte att få en journalist att sluta rapportera om ett visst ämne medan en annan tingsrätt i ett liknande fall inte tar hänsyn till detta i sin bedömning av straffvärdet, trots att det funnits möjlighet till det, frångås principen om ekvivalens när utfallet blir att brotten inte ges lika stränga straff. Vidare frångås även principen om rättslig likabehandling till följd av att det intresse av enhetlig rättstillämpning som betonas i 29 kap. 1 § 1 st. BrB då åsidosätts. Att det finns grund för att hävda att principen om rättslig likabehandling frångås i dessa fall beror på att den ges ett materiellt innehåll genom de, om än tämligen vaga, kriterier för straffvärdebedömningen som ställs upp genom 29 kap. 1–2 §§ BrB.[149]

[149] Jfr. Ulväng, 2005, s. 117 not 111.

När det gäller betoningen på ekvivalens och likabehandling i påföljdsbestämningen har det å andra sidan uttryckts en förståelse, såväl i förarbeten som i doktrin, för att en fullständig enhetlighet i rättstillämpningen är svår att uppnå.[150] Den enhetliga rättstillämpningen utgör snarare en målsättning att sträva efter. Det konkreta straffvärdet påverkas av en lång rad faktorer och det finns ingen enkel formel för vad som utgör ”det rätta” straffvärdet. Eftersom det nuvarande regelverket är utformat på ett sätt som ger utrymme för skiftande uppfattningar om vilket straffvärde en viss gärning har, kan det därför sägas finnas mindre anledning att vara bekymrad över att samma typ av omständighet tycks bedömas och värderas på olika sätt i likartade fall. Samtidigt är dock likabehandling grundläggande för rättssäkerheten och av största vikt att sträva efter.[151] Detta kommer inte minst till uttryck genom att intresset av en enhetlig rättstillämpning uttryckligen framhålls i 29 kap. 1 § BrB. Lagstiftaren har med andra ord tydligt markerat i lagtexten att målsättningen om rättslig likabehandling är central. Med hänsyn till att principen om rättslig likabehandling också är väsentlig för allmänhetens tilltro till straffsystemet är det därför viktigt att uppmärksamma brister i enhetligheten. På så sätt kan också förändringar vidtas som leder till ökad enhetlighet. Därigenom minskas även godtyckligheten i rättstillämpningen.

När det gäller principen om rättslig likabehandling kan det också uppmärksammas att det inte föreligger något prejudikat där HD vid straffvärdebedömningen beaktar omständigheten att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning som försvårande. Detta kan påverka i vilken utsträckning samma omständighet medför att underrätterna ser mer allvarligt på den aktuella gärningen. Att underrätterna inte har något prejudikat att förhålla sig till kan därför i förlängningen få betydelse sett till principen om rättslig likabehandling och intresset av en enhetlig rättstillämpning. Det kan av denna anledning också sägas finnas ett större värde i att underrätterna tydligt anger hur straffvärdet har påverkats av att brottet har begåtts mot en journalist och hur underrätterna resonerar i dessa fall. På så sätt främjas enhetligheten i rättstillämpningen. I de tingsrättsavgöranden som har undersökts inom ramen för rättsfallsstudien är dock domstolarnas motiveringar i domskälen i flera fall knapphändiga och det framgår i princip inte i något avgörande uttryckligen vilken betydelse som omständigheten egentligen har för straffvärdet i de fall där den beaktas.

---

[150] Prop. 1987/88:120, s. 36 och s. 78; Borgeke & Heidenborg, 2016, s. 146 f.

[151] Jfr. SOU 1986:14, s. 21 där det framhålls att en genomgående grundtanke i Fängelsestraffkommitténs betänkande är att enhetligheten och förutsebarheten i de straffrättsliga avgörandena ska öka, vilket innebär ett värnande om rättssäkerheten. Detta betänkande låg, som tidigare framgått, till grund för 1989 års påföljdsbestämningsreform.

5.1.3. Proportionalitet och ekvivalens

Vilket genomslag som proportionalitets- och ekvivalensprincipen kan få i praktiken är också i viss mån beroende av i vilken utsträckning som åklagaren gör gällande att det föreligger försvårande omständigheter. Domstolarna är visserligen fria att beakta en försvårande omständighet även när den inte framgår av gärningsbeskrivningen, så länge omständigheten har behandlats under processen i målet.[152] Icke desto mindre bör det dock fortfarande vara av viss betydelse vad åklagaren gör gällande. Genom att åklagaren tydliggör gärningspersonens motiv och att åklagaren anser att det föreligger försvårande omständigheter så skapas bättre förutsättningar för att domstolen har fokus på denna aspekt under huvudförhandlingen och även för att omständigheten beaktas. I de tio avgöranden i rättsfallsstudien där domstolen inom ramen för sin straffvärdebedömning för ett resonemang kring den omständighet att brottet har begåtts mot en journalist med anledning av dennes yrkesutövning har åklagaren dock endast gjort gällande i en gärningsbeskrivning att omständigheten i fråga är försvårande. Vidare framgår av två domar att åklagaren under huvudförhandlingen har gjort gällande att det ska ses som försvårande att brotten har begåtts mot journalister med anledning av deras yrkesutövning. Av övriga domar framgår det inte uttryckligen att åklagaren gjort gällande att det föreligger försvårande omständigheter mot bakgrund av att målsäganden är journalist. Detta riskerar resultera i att det straffrättsliga skyddet vid straffvärdebedömningen för journalister som utsätts för brott i praktiken blir svagt.

5.2. Slutsatser

Syftet med uppsatsen har dels varit att undersöka vilken betydelse det har för allmänna domstolars straffvärdebedömningar att målsäganden är journalist och har blivit utsatt för brott med anledning av sin yrkesutövning. Uppsatsens resultat visar att den omständighet att målsägande är journalist och har blivit utsatt för brott med anledning av sin yrkesutövning under vissa förutsättningar kan tillmätas betydelse vid straffvärdebedömningen enligt rättskällorna. Närmare bestämt finns det, främst enligt doktrin och hovrättspraxis, möjlighet att med stöd av 29 kap. 1 § 2 st. BrB beakta denna omständighet som försvårande för straffvärdet i de fall gärningspersonen har begått brottet med ett överskjutande uppsåt att angripa yttrandefriheten eller att påverka den allmänna åsiktsbildningen. Samma omständighet beaktas också, i viss

[152] Jfr. NJA 2003 s. 486.

utsträckning, av tingsrätter i den faktiska rättstillämpningen. Resultatet av uppsatsens rättsfallsstudie visar att omständigheten beaktas i försvårande riktning vid bedömningen av straffvärdet i totalt 8 av de 31 avgöranden som studien omfattar, och att motiveringarna till detta skiljer sig åt. I majoriteten av de avgöranden där omständigheten får betydelse för straffvärdet framgår det dock inte uttryckligen av domskälen vilken betydelse som omständigheten har för straffvärdet. Det går därmed inte att fastställa exakt hur starkt straffrättsligt skydd som journalister som utsätts för brott med anledning av deras yrkesutövning innehar i den faktiska tillämpningen. Däremot kan konstateras att journalister enligt rättskällorna ges ett visst straffrättsligt skydd vid straffvärdebedömningen som en följd av att de har utsatts för brott med anledning av sin yrkesutövning. Därtill kommer detta skydd också till uttryck i den faktiska rättstillämpningen, men i en begränsad utsträckning.

Syftet med uppsatsen har även varit att utreda hur journalisters straffrättsliga skydd vid allmänna domstolars straffvärdebedömningar förhåller sig till principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling. Den centrala slutsatsen i denna del av uppsatsen kan sammanfattas med följande: tingsrätternas straffvärdebedömningar i de avgöranden som ingått i rättsfallsstudien ger i viss mån uttryck för avvikelser från principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling. Det finns därmed tecken på att det straffrättsliga skyddet för journalister vid straffvärdebedömningen har vissa brister i förhållande till den faktiska rättstillämpningen.

5.3. Avslutande reflektioner

I uppsatsens inledande bakgrundsavsnitt framgick att riksdagen har riktat en uppmaning till regeringen om att den bör utreda frågan om ett förstärkt straffrättsligt skydd för yrkesgrupper som är betydelsefulla för det demokratiska systemet, såsom journalister. En eventuell förstärkning av det straffrättsliga skyddet kan ske på flera olika sätt varav ett är att införa en ny särskild straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § BrB.[153] Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson har, som tidigare nämnts i uppsatsen, uttryckt att det finns en ambition att kunna utforma just en straffskärpningsgrund till skydd för journalister.

Genom uppsatsen har jag påvisat att domstolen med stöd av 29 kap. 1 § 2 st. BrB under vissa förutsättningar kan beakta den omständighet att ett brott har begåtts mot en journalist med

[153] Jfr. exempelvis införandet av en ny särskild straffskärpningsgrund för att förstärka det straffrättsliga skyddet för förtroendevalda, se prop. 2018/19:154, s. 18–21.

anledning av dennes yrkesutövning som försvårande vid straffvärdebedömningen. Vidare förekommer det också i viss utsträckning i den faktiska rättstillämpningen att tingsrätter beaktar denna omständighet som försvårande. Eftersom 29 kap. 2 § BrB endast utgör en *exemplifiering* av försvårande omständigheter som redan kan beaktas inom ramen för 29 kap. 1 § 2 st. BrB så borde det teoretiskt sett inte spela någon roll för journalisters straffrättsliga skydd om en särskild straffskärpningsgrund för brott som begås mot journalister upptas i katalogen. I praktiken lär det dock vara annorlunda. Om en försvårande omständighet uttryckligen framgår av lagtexten ges ett större incitament till att åklagaren gör gällande att omständigheten föreligger och att domstolen uppmärksammar den vid bestämmandet av straffvärdet i det enskilda fallet.[154] Det kan i sin tur resultera i en generell och reell skärpning av straffvärdet. Med andra ord skulle ett införande av en särskild straffskärpningsgrund för brott som begås mot journalister kunna medföra att principerna om proportionalitet, ekvivalens och rättslig likabehandling får ett större genomslag i rättstillämpningen än vad de får idag. Att kodifiera och förtydliga det som redan tillämpas i praxis kan således medföra en positiv effekt i detta hänseende.

För att svara på frågan om en särskild straffskärpningsgrund som särskilt skyddar journalister faktiskt bör införas, och i så fall hur den bör utformas, krävs dock en vidare och djupare analys av mer rättspolitisk karaktär. Vidare krävs också ställningstaganden kring frågor såsom hur ett förstärkt straffrättsligt skydd kan och bör avgränsas, med tanke på de svårigheter som finns att definiera journalistisk verksamhet, samt hur skyddet lämpligast bör konstrueras. Dessutom uppstår frågor av mer principiell karaktär när vissa grupper uttryckligen pekas ut som mer skyddsvärda än andra. Klart är i vart fall att journalisters straffrättsliga skydd är ett i högsta grad aktuellt men framför allt viktigt ämne. Enligt min mening finns det, för att återknyta till det uttalande av Hudiksvalls tingsrätt som också utgör titeln på denna uppsats, goda skäl att se allvarligt på den brottslighet som utgör ett angrepp på yttrande- och pressfriheten eftersom den i förlängningen utgör ett hot mot vår demokrati.[155] Huruvida lagstiftaren finner det motiverat att på något sätt förstärka det straffrättsliga skyddet för journalister som utsätts för brott med anledning av deras yrkesutövning återstår att se. Oavsett blir det spännande att följa utvecklingen gällande denna fråga framöver.

---

[154] Denna uppfattning delas av Claes Lernestedt, som skriver att ”Det är uppenbart att ett upptagande i BrB 29:2 medför ett större genomslag för omständigheten i fråga, inte minst för att omständigheterna i BrB 29:2–3 enligt lagtexten *skall* beaktas”, se Lernestedt, Claes, *Dit och tillbaka igen. Om individ och struktur i straffrätten*, Iustus, Uppsala, 2010, s. 232 not 439.

[155] Se Hudiksvalls tingsrätts dom i mål nr B 713-13, meddelad den 25 oktober 2013.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Författningar

Rättegångsbalk (1942:740)

Tryckfrihetsförordning (1949:105)

Brottsbalk (1962:700)

Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform

Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)

Lag (2010:370) om ändring i brottsbalken

Lag (2019:828) om ändring i brottsbalken

Lag (2019:839) om ändring i brottsbalken

Propositioner

Prop. 1962:10. med förslag till brottsbalk

Prop. 1987/88:120. om ändring i brottsbalken m.m. (straffmätning och påföljdsval m.m.)

Prop. 2009/10:147. Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.

Prop. 2018/19:154. Brott mot förtroendevalda

Prop. 2018/19:155. Ett stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och myndighetsutövning

Statens offentliga utredningar

SOU 1953:14. Förslag till brottsbalk. Avgivet av Straffrättskommittén

SOU 1986:14. Påföljd för brott 2. Huvudbetänkande av fängelsestraffkommittén

SOU 2016:7. Integritet och straffskydd. Betänkande av Utredningen om ett modernt och starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten

SOU 2016:80. En gränsöverskridande mediepolitik. För upplysning, engagemang och ansvar. Slutbetänkande av Medieutredningen

SOU 2018:2. Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner. Delbetänkande av Blåljusutredningen

Motioner

Motion 2014/15:336. Hot mot förtroendevalda och journalister

Motion 2019/20:1373. Starkare straffrättsligt skydd för journalister

Motion 2019/20:2724. Skydd för medieredaktioner

Övrigt offentligt tryck

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU6. Brott mot förtroendevalda

Riksdagsskrivelse 2019/20:42

Internationella instrument

Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Rättsfall

Avgöranden från Högsta domstolen

NJA 2003 s. 295

NJA 2003 s. 486

NJA 2004 s. 437

NJA 2013 s. 376

NJA 2014 s. 559

Hovrättsavgöranden

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom i mål nr B 2002-10, meddelad den 23 september 2010

RH 2015:46

Svea hovrätts dom i mål nr B 5386-17, meddelad den 23 november 2017

Tingsrättsavgöranden

Solna tingsrätts dom i mål nr B 1390-13, meddelad den 28 juni 2013

Hudiksvalls tingsrätts dom i mål nr B 713-13, meddelad den 25 oktober 2013

Stockholms tingsrätts dom i mål nr B 8244-14, meddelad den 3 september 2014

De tingsrättsavgöranden som har använts i rättsfallsstudien återfinns i efterföljande bilaga.

Böcker

Asp, Petter, Ulväng, Magnus, och Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., Iustus, Uppsala, 2013.
[Cit. Asp m.fl., 2013]

Asp, Petter, *Internationell straffrätt*, 2 uppl., Iustus, Uppsala, 2014.

Boréus, Kristina och Kohl, Sebastian, Innehållsanalys, Boréus, Kristina och Bergström, Göran (red.), *i Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 4 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2018, 49–90.
[Cit. Boréus & Kohl, 2018]

Borgeke, Martin och Heidenborg, Mari, *Att bestämma påföljd för brott*, 3 uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2016.
[Cit. Borgeke & Heidenborg, 2016]

Dahlström, Mats, Strand, Anette och Westerlund, Gösta; under medverkan av Krantz, Christer, och Lang, Christer, *Brott och påföljder: en lärobok i straffrätt om Brottsbalken*, 6 uppl., Bruun Juridik, Stockholm, 2017.

Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 5 uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015.

Gunnarsson, Åsa och Svensson, Eva-Maria, *Genusrättsvetenskap*, 1 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009.
[Cit. Gunnarsson & Svensson, 2009]

Jareborg, Nils, *Inkast i straffområdet* (Skrifter från Juridiska fakulteten i Uppsala, 103), Iustus, Uppsala, 2006.

Jareborg, Nils och Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, 5 uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2017.
[Cit. Jareborg & Zila, 2017]

Kleineman, Jan, Rättsdogmatisk metod, Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *i Juridisk metodlära*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2018, 21–46.
[Cit. Kleineman, 2018]

Lernestedt, Claes, *Dit och tillbaka igen. Om individ och struktur i straffrätten*, Iustus, Uppsala, 2010.

May, Tim, *Samhällsvetenskaplig forskning*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013 (översättning: Sven-Erik Torhell).

Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2018.

Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Fritze, Stockholm, 1995.
[Cit. Peczenik, 1995]

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 4 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2018.
[Cit. Sandgren, 2018]

Tidskriftsartiklar

Hsieh, Hsiu-Fang och Shannon, Sarah E., *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*, Qualitative Health Research, vol. 15, no. 9, 2005, 1277–1288.
[Cit. Hsieh & Shannon, 2005]

Victor, Dag, *Från behandlingsideologi till nyklassicism*, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, vol. 99, no. 2, 2012, 114–122.

Akademiska avhandlingar

Bäckman, Therese, *Gynnande besluts negativa rättskraft och rättssäkerhet: för människor med funktionsnedsättning inom rättsområdena SoL och LSS*, Jure, Stockholm, 2013, Diss., Göteborgs universitet.
[Cit. Bäckman, 2013]

Svedberg, Wanna, *Ett (o)jämställt transportsystem i gränslandet mellan politik och rätt: en genusrättsvetenskaplig studie av rättslig styrning för jämställdhet inom vissa samhällsområden*, Bokbox, Malmö, 2013, Diss., Göteborgs universitet.

Ulväng, Magnus, *Påföljdskonkurrens – problem och principer*, Iustus, Uppsala, 2005, Diss., Uppsala universitet.
[Cit. Ulväng, 2005]

Ågren, Jack, *Billighetsskälen i BrB 29:5: berättigande och betydelse vid påföljdsbestämning*, Jure, Stockholm, 2013, Diss., Stockholms universitet.

Rapporter och undersökningar

Brottsförebyggande rådet, *Hot och våld. Om utsatthet i yrkesgrupper som är viktiga i det demokratiska samhället*, Rapport 2015:12, Stockholm: Brottsförebyggande rådet, 2015. Tillgänglig:https://www.bra.se/download/18.43d343f714ce4faf9081ce/1440752473386/201512_Hot_och_v%C3%A5ld.pdf (hämtad 2019-11-07).

Journalistförbundet, *Enkät om kränkningar och påtryckningar mot journalister 2014*, Stockholm: Journalistförbundet, 2014.

Löfgren Nilsson, Monica, *Journalisternas trygghetsundersökning. Journalisters utsatthet under 2016*, Arbetsrapport nr 75, Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, 2017.
Tillgänglig: https://jmg.gu.se/digitalAssets/1657/1657752_nr-75-journalisternas-trygghetsunders--kning-hela-rapporten.pdf (hämtad 2019-09-26).
[Cit. Löfgren Nilsson, 2017]

Myndigheten för kulturanalys, *Hotad kultur? En undersökning om hot, trakasserier och våld mot konstnärer och författare i Sverige*, Rapport 2016:3, Stockholm: Myndigheten för kulturanalys, 2016.
Tillgänglig: https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2016/04/Hotad-kultur.pdf (hämtad 2019-11-07).

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, *Mediebranschen 2016 – hot, risker och sårbarheter*, Publikationsnummer MSB1086 - mars 2017, Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), 2017.
Tillgänglig: https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/28258.pdf (hämtad 2019-09-26).

TU – Medier i Sverige och Sveriges Radio, *Hot, våld och trakasserier mot medier*, TU, 2016.
Tillgänglig: https://tu.se/wp-content/uploads/2016/06/Hot_presentation_2016.pdf (hämtad 2019-11-07).
[Cit. TU – Medier i Sverige och Sveriges Radio, 2016]

Utgivarna, *Hot och hat – så påverkas medierna*, Rapport 2016:1, Stockholm: Utgivarna, 2016.
Tillgänglig: https://utgivarna.se/wp-content/uploads/2016/06/Utgivarna_Hot_och_hat_juni2016_TRYCK.pdf (hämtad 2019-09-26).
[Cit. Utgivarna, 2016]

Utgivarna, *Otillåten påverkan. Hot och trakasserier mot journalister & mediehus 2017*, Stockholm: Utgivarna, 2017.
Tillgänglig: https://utgivarna.se/wp-content/uploads/2017/12/Rapport-hot-och-trakasserier-okt-2017.pdf (hämtad 2019-11-07).
[Cit. Utgivarna, 2017]

Elektroniska källor

Bisnode InfoTorg Juridik, *Innehåll i InfoTorg Juridik*.
Tillgänglig: https://www5.infotorg.se/rb/MainServlet?view=Innehall#domstolspraxis (hämtad 2019-10-13).

Bäcklund, Agneta, Johansson, Stefan, Trost, Hedvig, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne och Wersäll, Fredrik, *Brottsbalken m.m.* (1 juli 2019, Norstedts Juridik, JUNO), kommentaren till 4 kap. 5 §.
Tillgänglig: https://www.nj.se/juno (hämtad 2019-12-09).

JMG, *JMG – INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK MEDIER OCH KOMMUNIKATION*.
Tillgänglig: https://jmg.gu.se/digitalAssets/1738/1738766_nyhetsbrev-jmg-2019.pdf (hämtad 2019-09-26).

Journalistförbundet, *Stadgar för Journalistförbundet, gällande från och med 1 januari 2019, § 15 gäller från och med 11 april 2018*.
Tillgänglig: https://www.sjf.se/system/files/2018-10/Journalistf%C3%B6rbundets%20stadgar%20fr%20o%20m%2020190101%20paragraf%2015%20fr%20o%20m%2020180411.pdf (hämtad 2019-09-27).

Nationalencyklopedin, *journalist*.
Tillgänglig: https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/journalist (hämtad 2019-12-18).

Regeringen. 2019. *Regeringsförklaringen 10 september 2019*. Stockholm: Regeringen.
Tillgänglig:https://www.regeringen.se/4a5af5/contentassets/85873e3e6b5b46778d713e5143bdd66f/regeringsforklaringen-den-10-september-2019.pdf (hämtad 2019-11-05).

Personlig kommunikation

Regeringskansliet, kommunikation via e-post, 2019-10-04.

Stefan Olsson, registrator, administrativa avdelningen, enheten för arkiv och växel vid Göteborgs tingsrätt, kommunikation via e-post, 2019-11-08.

Övrigt material

Medierna (2019). *DN kritiseras efter artikel om migränmedicin. När kommer ny lag om hot mot journalister? Svensk reporter fick nyckelroll under Vietnamkriget*. [Radioprogram]. Producent: Tredje Statsmakten Media AB för Sveriges Radio, P1 2019-07-27.
Tillgänglig: https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1348202?programid=2795 (hämtad 2019-10-13).

Bilaga

Register över de avgöranden som har undersökts i rättsfallsstudien

Benämning	Grupp	Avgörande
”Dom 1”	1	Stockholms tingsrätt, dom 2017-05-09, mål nr B 1678-17
”Dom 2”	1	Stockholms tingsrätt, dom 2013-01-25, mål nr B 11431-12
”Dom 3”	1	Stockholms tingsrätt, dom 2014-09-19, mål nr B 10319-14
”Dom 4”	1	Stockholms tingsrätt, dom 2014-03-03, mål nr B 6239-13
”Dom 5”	1	Kalmar tingsrätt, dom 2015-12-03, mål nr B 1813-15
”Dom 6”	1	Jönköpings tingsrätt, dom 2019-06-26, mål nr B 1038-19
”Dom 7”	1	Linköpings tingsrätt, dom 2014-06-25, mål nr B 1587-14
”Dom 8”	1	Falu tingsrätt, dom 2019-09-25, mål nr B 2329-19
”Dom 9”	1	Halmstads tingsrätt, dom 2013-11-07, mål nr B 1899-11
”Dom 10”	1	Vänersborgs tingsrätt, dom 2019-02-12, mål nr B 3874-18
”Dom 11”	1	Vänersborgs tingsrätt, dom 2019-06-19, mål nr B 2020-19
”Dom 12”	1	Umeå tingsrätt, dom 2018-03-08, mål nr B 2956-17
”Dom 13”	1	Södertörns tingsrätt, dom 2016-09-21, mål nr B 5719-16
”Dom 14”	1	Södertörns tingsrätt, dom 2013-05-02, mål nr B 4637-13
”Dom 15”	1	Helsingborgs tingsrätt, dom 2013-10-28, mål nr B 4877-13
”Dom 16”	1	Helsingborgs tingsrätt, dom 2018-09-21, mål nr B 4628-17
”Dom 17”	1	Ångermanlands tingsrätt, dom 2017-02-07, mål nr B 2201-16
”Dom 18”	1	Ångermanlands tingsrätt, dom 2015-09-02, mål nr B 995-15
”Dom 19”	1	Ångermanlands tingsrätt, dom 2016-02-04, mål nr B 2112-15
”Dom 20”	1	Göteborgs tingsrätt, dom 2016-12-20, mål nr B 7467-16
”Dom 21”	1	Göteborgs tingsrätt, dom 2016-02-18, mål nr B 14571-15
”Dom 22”	2	Hudiksvalls tingsrätt, dom 2013-10-25, mål nr B 713-13
”Dom 23”	2	Örebro tingsrätt, dom 2017-02-21, mål nr B 3963-16
”Dom 24”	2	Gävle tingsrätt, dom 2017-02-07, mål nr B 1249-16
”Dom 25”	2	Västmanlands tingsrätt, dom 2013-12-18, mål nr B 1219-13
”Dom 26”	2	Uppsala tingsrätt, dom 2016-02-26, mål nr B 90-16
”Dom 27”	2	Södertörns tingsrätt, dom 2018-09-11, mål nr B 6812-18
”Dom 28”	2	Södertörns tingsrätt, dom 2017-06-02, mål nr B 1427-17
”Dom 29”	2	Växjö tingsrätt, dom 2014-03-11, mål nr B 5129-13
”Dom 30”	2	Malmö tingsrätt, dom 2016-09-01, mål nr B 5055-16
”Dom 31”	2	Stockholms tingsrätt, dom 2017-05-11, mål nr B 10397-16